

TADEUSZ ZIELIŃSKI
Akademia Sztuki Wojennej

Współpraca NATO-UE w dziedzinie bezpieczeństwa

ABSTRACT: The strategic partnership between NATO and the European Union seems to be natural, resulting from many common security goals. Despite this, cooperation between both organizations is difficult, often characterized by distrust and a lack of understanding. Meanwhile, they face the same challenges, cooperate on issues of mutual interest, providing their members with support in many areas. In spite of historical difficulties associated with the development of NATO-UE cooperation, the new EU approach to security issues has made it possible to give a new dynamism to mutual relations. Defined common fields in the areas of: military mobility, cyber security, hybrid threats, counter-terrorism and women's issues in the field of security are to ensure the acquisition of common defense capabilities, guaranteeing security for the members of both organizations.

KEYWORDS: cooperation, defence capabilities, EU, NATO, security

Wprowadzenie

Pełne i synergiczne relacje NATO-UE, w kontekście aktualnych wyzwań związanych z bezpieczeństwem w wymiarze regionalnym i globalnym, są konieczne. Wynikają one z członkostwa państw w obydwu organizacjach, będącego podstawą wspólnych wartości, postrzegania zagrożeń i wyzwań, a także kompetencji. NATO określa UE jako wyjątkowego i niezbędnego partnera. Ale jeśli chodzi o kwestie bezpieczeństwa i obrony, UE polega – przynajmniej na razie – przede wszystkim na współpracy międzyrządowej między 28 państwami członkowskimi. Decyzje podejmowane przez poszczególne państwa najczęściej mają bezpośredni wpływ na obie organizacje. Jeśli państwo, które należy zarówno do UE, jak i do NATO, zdecyduje się wydać więcej na obronę i rozwinąć swoje zdolności operacyjne lub stanie w obliczu zagrożenia bezpieczeństwa zewnętrznego, ma to wpływ na obie organizacje. Państwa europejskie nie dysponują odrębnymi armiami i budżetami obronnymi po jednym dla każdej z organizacji. Mają jeden zestaw zasobów, a wysiłki podejmowane w ramach każdej organizacji muszą być spójne i komplementarne z wysiłkami drugiej. Jest to trudne do realizacji, ale stanowi cel sam w sobie. Wynika to z faktu, że członkostwo w dużej mierze pokrywa się i jest oparte na wspólnych wartościach. Członkowie NATO i UE dzielą zobowiązanie do przestrzegania zasad demokracji oraz poszanowania i ochrony praworządności i praw człowieka. Ponadto mają wspólną gospodarkę rynkową, a także wspólne sąsiedztwo z tymi samymi wyzwaniami w zakresie bezpieczeństwa, które mogą pochodzić ze wschodu lub południa. Więzy te są mocniejsze niż członkostwo w innych międzynarodowych organizacjach opartych na wartościach, takich jak Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie czy Organizacja Narodów Zjednoczonych. Oznacza to, że zarówno UE, jak i NATO mają obowiązek współpracować w celu ochrony swoich obywateli, a także zapewnienia im dobrobytu. Wreszcie, obie organizacje ewoluowały równolegle i rozwinęły specjalne kompetencje, które pozwalają im chronić dobrobyt swoich obywateli. NATO ma wyraźną przewagę, jeśli chodzi o zdolności wojskowe, zwłaszcza w odniesieniu do zapewnienia wiarygodnego odstraszania i obrony dla Sojuszu i jego terytorium. Z drugiej strony, podczas gdy UE stopniowo rozwija swoje zdolności wojskowe, ma ona wyraźną przewagę, jeśli chodzi o zdolności cywilne, które obejmują sankcje gospodarcze, budowanie odporności w takich obszarach jak energia i bezpieczeństwo cybernetyczne, przeciwdziałanie dezinformacji, pomoc humanitarna czy infrastruktura transportowa.

Bardziej przyjazna koncepcja relacji NATO-UE narodziła się z konieczności, ponieważ przed obiema organizacjami stają nowe wyzwania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa państw członkowskich. Od strony wschodniej partnerzy muszą

angażować się w ważne przedsięwzięcia zapewniające nienaruszalność terytorialną wschodniej flanki NATO. Od strony zachodniej Stany Zjednoczone wzywają do renegocjacji podziału obciążeń w ramach NATO (zresztą słusznie). Od strony południowej ciągle problemy wygenerowały częste kryzysy, które wymagają interwencji, partnerstwa oraz ogromnych wysiłków na rzecz odbudowy, zarówno pod względem gospodarczym, jak i instytucjonalnym. Poza zwiększonym zaangażowaniem sił oraz konkurencji w jej sąsiedztwie Europa musi również sformułować odpowiedzi na obawy swoich obywateli dotyczące bezpieczeństwa. Główne obszary obejmują ochronę przed terroryzmem, cyberatakami, niekontrolowaną migracją czy ingerencją hybrydową w procesy demokratyczne. Ze względu na fakt, że dawny luksus zajmowania się jednym problemem w jednym miejscu w danej chwili przechodzi do historii, jasne jest, że bezpieczeństwo Europy wymaga połączonych wysiłków oraz zasobów zarówno UE, jak i NATO, które muszą ze sobą współpracować w celu jednoczesnego sprostania wieloaspektowym wyzwaniom wewnętrznym i zewnętrznym.

Podział wysiłku, w zakresie którego jedna organizacja zajmuje się „twardą obroną”, a druga „miękkim bezpieczeństwem”, albo gdy jedna organizacja zajmuje się stroną południową, a druga stroną wschodnią, lub gdy jedna organizacja zajmuje się granicami i terytorium, a druga terabajtami i łączami danych, nie odniesie sukcesu. Wszystkie problemy są złożone i wieloaspektowe. Wszystkie wymagają zastosowania różnorodnych narzędzi oraz zdolności, a żadna z organizacji nie dysponuje nimi samodzielnie. Czasami NATO będzie naturalnym liderem, innym razem będzie to UE, w zależności od charakteru wyzwania. Aby sprostać tym wyzwaniom, konieczna będzie dobra jakość relacji NATO-UE – zarówno na poziomie politycznym, dyplomatycznym, wojskowym, jak i biurokratycznym – które muszą być w stanie skutecznie dokonywać podziału obciążeń, implementować pakiety reagowania oraz zapewniać terminowe zarządzanie kryzysowe, jak również długoterminowe strategie odstraszania, reagowania i stabilizacji.

Krótką historia ewolucji partnerstwa NATO-EU

Za kluczowy czynnik wyzwalający współpracę pomiędzy NATO a UE można uznać członkostwo poszczególnych państw w obydwu organizacjach. Relacje pomiędzy NATO a UE mają przede wszystkim charakter polityczny, a wspólnym celem, od początku ich funkcjonowania, było i jest utrzymanie pokoju w Europie, a także promowanie stabilności i dobrobytu ekonomicznego na kontynencie i poza nim. Z historycznego punktu widzenia za podstawę nawiązania stosunków NATO-UE można uznać wydarzenie (30 sierpnia 1954 r.), kiedy francuskie Zgromadzenie Narodowe nie raty-

fikowało Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Obrony (ang. European Defence Community), zawierającego konkretne postanowienia odnoszące się do powstania europejskiej armii. Tym samym projekt, który zakładał budowę zdolności obronnych, upadł, a NATO stało się jedyną organizacją zapewniającą środki odstraszania i obrony wojskowej w Europie, pod którego parasolem powstała Europejska Wspólnota Gospodarcza. W okresie zimnej wojny obydwie organizacje funkcjonowały obok siebie, będąc jednocześnie od siebie zależne. NATO zapewniało bezpieczeństwo i obronę, a UE odpowiedzialna była za budowę dobrobytu gospodarczego, co z kolei pomogło umocnić podstawy wspólnych wartości, ale jednocześnie pozwoliło narodom europejskim stopniowo przyczyniać się do większego udziału w dzieleniu obowiązków związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa i obrony Europy. Po zakończeniu zimnej wojny i upadku Układu Warszawskiego NATO i UE pracowały razem, chociaż równolegle, w celu promowania integracji krajów Europy Środkowej i Wschodniej z instytucjami euroatlantyckimi i ich powrotu do szerszej europejskiej rodziny narodów demokratycznych. Współpracowały także w celu powstrzymania konfliktów w byłej Jugosławii¹.

W relacjach instytucjonalnych pomiędzy obiema organizacjami można wyróżnić trzy okresy: ustanowienie mechanizmów współpracy, powolną ewolucję oraz odnowiony dynamizm. Stosunki instytucjonalne ewoluowały z konieczności. Od czasu traktatu z Maastricht w 1993 r. Unia Europejska ma ambicję kreowania wspólnej polityki obronnej, która może prowadzić do wspólnej obrony. To nadało nowy wymiar traktatowi nicejskiemu, który został podpisany w 2001 r. i umożliwił utworzenie struktur polityczno-wojskowych UE. Już wówczas pojawiły się głosy o „zastępowaniu NATO” i nie dla wszystkich było jasne tworzenie polityki obronnej UE. Zinstytucjonalizowanie stosunków oparto na szeregu mniej lub bardziej klarownych porozumień między NATO a UE, wśród których za najistotniejsze można uznać ustalenia w ramach porozumienia „Berlin Plus” uzgodnionego w 2003 r. Stanowiły one podstawę dla Sojuszu do wspierania operacji dowodzonych przez UE, w których NATO jako całość nie jest zaangażowane. Pozwalały one na korzystanie UE ze struktur, mechanizmów i zasobów NATO przy prowadzeniu własnych operacji w ramach unijnej polityki bezpieczeństwa i obrony. Był to sukces sam w sobie, ponieważ oznaczał, że po raz pierwszy obie organizacje opracowały konkretne sposoby współpracy i komunikacji. Jednakże mechanizmy te od początku współpracy okazały się przestarzałe. Zostały one zaprojektowane na

¹ K. Raik, P. Järvenpää, *A New Era of EU-NATO Cooperation. How to Make the Best of a Marriage of Necessity*, Report, International Centre for Defence and Security, Tallinn 2017, [on-line:] https://icds.ee/wp-content/uploads/2018/ICDS_Report_A_New_Era_of_EU-NATO.pdf – 20 XII 2019.

podstawie doświadczeń i wniosków z poprzedniej dekady, zwłaszcza na bazie konfliktu w byłej Jugosławii, gdzie idea polegała na tym, że UE podejmowała działania stabilizacyjne i wspierania pokoju w rejonie po operacjach przeprowadzanych przez NATO².

Współpraca NATO-UE utknęła w martwym punkcie, gdy Malta i Cypr przystąpiły do UE w 2004 r. Z powodu konfliktu z Cyprem Turcja zablokowała wymianę informacji dotyczących bezpieczeństwa z oboma członkami UE oraz nie zgodziła się na dyskusje mające znaczenie strategiczne w ich obecności. Z kolei Cypr odrzucił wszelkie formalne dyskusje poza dwiema operacjami w ramach formatu „Berlin Plus”, gdzie Cypr i Malta były nieobecne. Te wzajemne blokady znacznie zawężyły zakres formalnej współpracy NATO-UE, chociaż obchodzono je częściowo kanałami nieformalnymi oraz na poziomie operacyjnym. Jednakże brak formalnych decyzji stanowił przeszkodę w osiągnięciu faktycznej synergii. W 2007 r. ówczesny Sekretarz Generalny NATO Jaap de Hoop Scheffer opisał nawet rzekome strategiczne partnerstwo pomiędzy obiema organizacjami jako „zamrożony konflikt”³. Bez wątpienia wpływ na relacje pomiędzy NATO i UE miały również rozszerzenia tych struktur o nowych członków, którzy nie należeli do obydwu organizacji. Doprowadziło to do różnych, w tym rozbieżnych priorytetów każdej z nich. Podczas szczytu w Lizbonie w 2010 r. sojusznicy podkreślili swoją determinację do polepszania relacji w ramach strategicznego partnerstwa NATO-UE. Koncepcja strategiczna z 2010 r. zobowiązała Sojusz do ściślejszej współpracy z innymi organizacjami międzynarodowymi w celu zapobiegania kryzysom, zarządzania konfliktami i stabilizacji sytuacji pokonfliktowych. Niestety, pomimo deklaracji współpraca ta praktycznie zanikła. Tym samym po ustanowieniu wzajemnych relacji nastąpiła dekada powolnej ewolucji, podczas której nic istotnego się nie wydarzyło, a współpraca między obiema organizacjami była okazjonalna i głównie nieformalna. Okres ten trwał około dekady, od 2004 r. do 2014 r. W tym czasie obie organizacje działały i ewoluowały, głównie równolegle, czasami koordynując działania między sobą⁴.

W 2014 r. sytuacja uległa radykalnej zmianie. Dwa wydarzenia doprowadziły do przekonania, że *status quo* jest nie do utrzymania. Po pierwsze, Europa stanęła wobec nowych zagrożeń i wyzwań pochodzących ze wschodu i południa i obie organizacje

² S. Blockmans, *Reinforcing EU-NATO Cooperation: Walking the Talk?*, [on-line:] <https://www.behorizon.org/reinforcing-eu-nato-cooperation-walking-the-talk/> – 14 XII 2019.

³ *NATO and the EU: Time for a New Chapter. Keynote speech by NATO Secretary General, Jaap de Hoop Scheffer*, 29 January 2007, [on-line:] <https://www.nato.int/docu/speech/2007/s070129b.html> – 12 XII 2019.

⁴ N. Koenig, *EU-NATO Cooperation. Distinguishing Narrative from Substance*, Jacques Delors Institut, Berlin 2018, [on-line:] https://hertieschool-f4e6.kxcdn.com/fileadmin/user_upload/20180720_EU-NATO_Koenig.pdf – 12 XII 2019.

na nie zareagowały. W następstwie nielegalnej aneksji Krymu przez Rosję i działań destabilizujących we wschodniej Ukrainie UE nałożyła sankcje na rosyjskich przedstawicieli i podmioty uznane za odpowiedzialne za tę sytuację, a także na określone sektory gospodarki. Z kolei Sojusz po raz pierwszy rozmieścił siły rotacyjne na terytoriach wschodnich sojuszników, którzy również są członkami UE, wzmacniając odstraszenie i obronę, a także zwiększając odporność tych państw. Obie organizacje zwiększyły również wsparcie dla Ukrainy, każda z nich zapewnia wsparcie w swoich obszarach przewagi komparatywnej. Podobnie NATO i UE współpracowały w celu złagodzenia wyzwań pochodzących z południa, pomagając państwom regionu, takim jak Jordania czy Tunezja, zapewnić ich stabilność. Starły się również łagodzić skutki konfliktów w krajach sąsiednich, takich jak Libia i Syria, w tym poprzez przeciwdziałanie skutkom nielegalnej migracji przy jednoczesnej ochronie uchodźców. Jednak żadna organizacja nie dysponowała pełnym zestawem narzędzi potrzebnych do sprostania zmianom, które zaszły w środowisku bezpieczeństwa. Po drugie, UE położyła podwaliny pod wspólną obronę poprzez budowę jej dwóch głównych filarów: stałej współpracy strukturalnej (ang. *Permanent Structured Cooperation*, PESCO) i Europejskiego Funduszu Obrony⁵. Z kolei współpraca NATO-UE stała się trzecim filarem europejskiej obrony, podkreślając organiczny związek między obiema organizacjami.

Stąd wspomniany powyżej „zamrożony konflikt” zaczął się rozwiązywać od 2014 r. Na marginesie warszawskiego szczytu NATO w 2016 r. Przewodniczący Rady Europejskiej, Przewodniczący Komisji Europejskiej oraz Sekretarz Generalny NATO opublikowali wspólną deklarację. Stanowiła ona, iż nadszedł czas, aby „nadać nowy impet oraz nowy zakres merytoryczny partnerstwu strategicznemu NATO-UE”⁶. Uzasadnienie było jasne: trzeba stawiać czoła powszechnym i coraz bardziej hybrydowym zagrożeniom oraz jak najlepiej wykorzystać wzajemne atuty i ograniczone zasoby członków obu organizacji. Następnie UE oraz NATO uzgodniły dwa zestawy działań wdrożeniowych w siedmiu obszarach priorytetowych. Pierwszy zestaw 42 działań opublikowano w grudniu 2016 r., natomiast drugi zestaw 32 działań w grudniu 2017 r.⁷ 10 lipca 2018 r. przywódcy obu organizacji odnowili swoje zaangażowanie we współpracę NATO-UE w kolejnej wspólnej deklaracji. W niniejszym dokumen-

⁵ *EU-NATO Cooperation. A Secure Vision for Europe*, Discussion Paper, June 2019, [on-line:] <https://www.friendsofeurope.org/insights/eu-nato-cooperation-a-secure-vision-for-europe/> – 14 XII 2019.

⁶ *Joint Declaration on EU-NATO Cooperation by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization*, [on-line:] https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156626.htm – 20 XII 2019.

⁷ *Statement on the implementation of the Joint Declaration signed by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization*, [on-line:] https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_138829.htm – 20 XII 2019.

cie podkreślili potrzebę pogłębienia współpracy opartej na istniejących propozycjach oraz potrzebę skupienia się na implementacji z „szybkim i wyraźnym postępem”⁸. Z zadowoleniem przyjęto ostatecznie starania UE w zakresie współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony, które „wzmocnią również NATO”⁹. Podczas gdy komunikat z warszawskiego szczytu NATO w 2016 r. tylko mimochodem wspomniał o staraniach na rzecz wzmocnienia współpracy NATO-UE, dokument końcowy z 2018 r. formalnie zatwierdza wspólną deklarację oraz główne kwestie w niej zawarte. Ponadto przyjęto starania UE w zakresie obrony jako przyczyniające się do podziału obciążeń transatlantyckich oraz „ogólny wzrost wydatków na obronę”¹⁰.

Można stwierdzić, że powyższe działania doprowadziły do zmiany sytuacji politycznej, kulturowej i psychologicznej. Obecnie nie ma polityki NATO, która nie miałaby wymiaru unijnego. Osiągnięcie tego nie było łatwe, jednak było warte wysiłku, gdyż udowodniono, że rozwijanie stosunków NATO-UE jest możliwe, potrzebne i dające korzyści państwom członkowskim obydwu organizacji. Innymi słowy, współpraca między NATO a UE to nie tylko to, co obie struktury robią razem, ale także to, co robią równolegle, w sposób skoordynowany i uzupełniający się. Jest to ważne z uwagi na ambicje UE dotyczące tworzenia wspólnej europejskiej obrony w perspektywie długoterminowej. Cel ten, który może zostać osiągnięty, ale nie musi, nie powinien być postrzegany jako substytut NATO, ale raczej jako wzajemnie wzmacniające się przedsięwzięcie, które uzupełnia katalog zdolności obronnych obu organizacji.

Kluczowe obszary współpracy NATO-UE

Powszechne opinie wskazują, że w ciągu ostatnich pięciu lat zrobiono w europejskiej polityce obronnej znacznie więcej niż przez kilka poprzednich dekad. Dotyczy to również pogłębienia współpracy z NATO. Punktem wyjścia do współpracy była wspólna deklaracja z lipca 2016 r. Jej celem było zacieśnianie współpracy w siedmiu zdefiniowanych obszarach strategicznych, którymi są: zagrożenia hybrydowe, współpraca operacyjna obejmująca kwestie morskie, cyberbezpieczeństwo, zdolności obronne, przemysł i badania, skoordynowane ćwiczenia oraz budowanie wspólnych zdolności. Następnym krokiem było zatwierdzenie wspólnego zestawu 42 propozycji wpisują-

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Brussels Summit Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 11–12 July 2018*, [on-line:] https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm – 20 XII 2019.

¹⁰ *Ibidem*.

cych się w zdefiniowane obszary. W grudniu 2017 r. UE i NATO zatwierdziły nowe propozycje konkretnych działań, w tym walki z terroryzmem, mobilności wojskowej oraz problematyki kobiet, pokoju i bezpieczeństwa. Przyjęta w 2018 r. nowa wspólna deklaracja koncentruje współpracę NATO-UE na następujących dziedzinach: mobilność wojskowa, cyberbezpieczeństwo, zagrożenia hybrydowe, walka z terroryzmem, kobiety i bezpieczeństwo. W sumie aktualnie są realizowane 74 projekty, których celem jest zwiększenie transatlantyckiego bezpieczeństwa¹¹.

Jednym z kluczowych rezultatów współpracy NATO-UE, który ilustruje potencjał synergii, są wspólne działania w zakresie mobilności wojskowej. Jesienią 2017 r. były generał USA przy NATO Ben Hodges wezwał do utworzenia „wojskowej strefy Schengen” w celu zmniejszenia barier logistycznych i regulacyjnych w przypadku przemieszczenia ciężkiego sprzętu wojskowego, w tym materiałów niebezpiecznych, przez granice Europy w razie wystąpienia kryzysu¹². Niniejsza propozycja została podjęta przez Holendrów, którzy obecnie prowadzą projekt PESCO dotyczący mobilności wojskowej. W marcu 2018 r. został opublikowany Plan działania w zakresie mobilności wojskowej¹³. Zgodnie z nim NATO udostępniło UE dane dotyczące infrastruktury transportowej. W maju 2018 r. Komisja Europejska zaproponowała środki finansowe w wysokości 6,5 mld EUR z kolejnych wieloletnich ram finansowych na wsparcie implementacji¹⁴. Podczas szczytu w Brukseli NATO postanowiło utworzyć nowe połączone dowództwo logistyczne (ang. Joint Support and Enabling Command, JSEC) w Ulm, mające na celu wspieranie mobilności wojskowej.

Mobilność wojskowa to obszar, w którym działania UE i NATO wzajemnie się wzmacniają. Modernizacja infrastruktury europejskiej przyniesie korzyści zarówno transportowi wojskowemu, jak i cywilnemu. NATO musi współpracować z UE, jak również z administracjami krajowymi w kwestiach regulacyjnych. Jednakże, chociaż występuje ścisła współpraca między personelem UE i NATO, ostatnie próby uzgod-

¹¹ *Permanent Structured Cooperation (PESCO)'s projects – Overview*, [on-line:] <https://www.consilium.europa.eu/media/41333/pesco-projects-12-nov-2019.pdf> – 1 I 2020.

¹² J. Judson, *Outgoing US Army Europe commander pushes for 'Military Schengen Zone'*, 28 July 2017, [on-line:] <https://www.defensenews.com/smr/european-balance-of-power/2017/07/28/outgoing-us-army-europe-commander-pushes-for-military-schengen-zone/> – 6 I 2020.

¹³ *Joint Communication to the European Parliament and the Council on the Action Plan on Military Mobility*, [on-line:] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=JOIN:2018:0005:FIN> – 6 I 2020.

¹⁴ *A Modern Budget for a Union that Protects, Empowers and Defends. The Multiannual Financial Framework for 2021–2027*, [on-line:] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A321%3AFIN> – 6 I 2020.

nienia między organizacjami „wspólnego” planu działania w zakresie mobilności wojskowej są ponownie skazane na porażkę z powodu istniejącego impasu politycznego.

Kolejny ważny obszar współpracy NATO-UE obejmuje przeciwdziałanie zagrożeniom hybrydowym. Biorąc pod uwagę fakt, że odnosi się do tego 20 z 74 działań, jest ono głównym obszarem współpracy. Jest to także obszar, który funkcjonował najlepiej, ponieważ obie organizacje są równo zainteresowane współpracą w tej dziedzinie. Granica między zagrożeniami militarnymi i cywilnymi zaciera się, a mandat UE do ochrony swoich obywateli pokrywa się z głównym celem NATO w zakresie kolektywnej obrony. Wspólna deklaracja NATO-UE z 2016 r. stanowi, iż organizacje zwiększą swoją zdolność do przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym poprzez współpracę w zakresie analizy, prewencji, komunikacji strategicznej i reagowania, a także poprzez opracowywanie skoordynowanych procedur za pośrednictwem odpowiednich strategii¹⁵.

Ważnym krokiem w kierunku ściślejszej współpracy w zakresie skoordynowanych analiz było utworzenie Europejskiego Centrum Doskonałości w Przeciwdziałaniu Zagrożeniom Hybrydowym w Helsinkach w 2017 r. (ang. The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, Hybrid CoE). Centrum nie jest ani instytucją UE, ani NATO, lecz międzynarodowym organem upoważnionym do wspierania dialogu i konsultacji na poziomie strategicznym w zakresie zagrożeń hybrydowych wśród ich członków. W ten sposób jest ono chronione przed blokadą polityczną, która utrudnia współpracę NATO-UE. Obecnie obejmuje jedenastu członków UE i NATO, dwóch członków UE spoza NATO (Szwecja i Finlandia) oraz dwóch sojuszników spoza UE (USA i Norwegia) i jest otwarte na innych członków UE i NATO. Dodatkowo nawiązano bliskie kontakty na poziomie roboczym między Komórką UE ds. Syntezy Informacji o Zagrożeniach Hybrydowych (ang. Hybrid Fusion Cell) działającą w ramach Centrum Wywiadowczego i Sytuacyjnego UE (ang. EU INTCEN) a NATO Hybrid Analysis Branch. Jednostka odpowiedzialna za wczesne ostrzeganie (ang. Single Intelligence Analysis Capacity) oraz Połączony Pion Wywiadu i Bezpieczeństwa NATO (ang. NATO's Joint Intelligence and Security Division) automatycznie wymieniają się danymi wywiadowczymi typu *open source* na temat zagrożeń hybrydowych, chyba że wystąpi weto. Ponadto odpowiednie zespoły prognozujące organizują częste spotkania.

Niestety, współpraca w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym jest w dużej mierze ograniczona tylko do wspólnych analiz, szkoleń oraz wymiany danych

¹⁵ A. Ignaciuk, *NATO i UE wobec zagrożeń hybrydowych – nowe otwarcie we wzajemnej współpracy?*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, nr 37-40, s. 96.

wywiadowczych typu *open source*¹⁶. Występuje także koordynacja między personelem UE i NATO w zakresie odpowiedniego doboru strategii, mająca na celu uniknięcie wystąpienia jakichkolwiek luk między nimi. Próby opracowania wspólnego zbioru strategii NATO-UE w zakresie zagrożeń hybrydowych w celu utworzenia interfejsów skutecznej interakcji w przypadku ataku hybrydowego zostały zablokowane, częściowo z powodu niechęci UE do zbyt szerokiego dowiązywania sfery cywilnej wyłącznie do NATO¹⁷.

Podczas szczytu w Brukseli NATO wzmocniło swoją rolę w przeciwdziałaniu zagrożeniom hybrydowym. W komunikacie z tego szczytu stwierdzono, iż NATO jest gotowe udzielić pomocy każdemu sojusznikowi, na każdym etapie, w przypadku kampanii hybrydowej, włączając powołanie się na artykuł 5 traktatu waszyngtońskiego¹⁸. Ponadto NATO ogłosiło utworzenie Zespołów Wsparcia Przeciwdziałania Hybrydowego (ang. Counter Hybrid Support Teams) w celu zapewnienia sojusznikom precyzyjnej pomocy w zapobieganiu zagrożeniom hybrydowym i reagowaniu na takie zagrożenia. Kwestia tego, w jakim stopniu i kiedy NATO powinno stać się aktywne w kampaniach hybrydowych poniżej poziomu artykułu 5 traktatu waszyngtońskiego, stała się przedmiotem kontrowersyjnej debaty. Niektórzy członkowie NATO, tacy jak Turcja, uważają, iż powinno ono odgrywać większą rolę w działaniach spoza artykułu 5 traktatu waszyngtońskiego, co może być postrzegane jako wkroczenie NATO w dotychczasowy obszar kompetencyjny UE i doprowadzenie do duplikowania zdolności.

Bardzo istotną rolę we współpracy NATO-UE odgrywa obszar związany z prowadzeniem skoordynowanych ćwiczeń. Niestety, wspólne ćwiczenia NATO-UE są nadal blokowane przez spór Turcja-Cypr. Jednakże współpraca została zintensyfikowana pod względem ćwiczeń równoległych i skoordynowanych (ang. *parallel and coordinated exercises*, PACE) oraz wzajemnych zaproszeń. Każdego roku jedna organizacja przyjmuje wiodącą rolę w przygotowaniu scenariusza PACE, a druga ją powiela. Na przykład w 2018 r. stroną wiodącą była UE, która opracowała scenariusz działań hybrydowych, włączając w niego aspekty cybernetyczne i terrorystyczne¹⁹. Personel NATO uczestniczy w spotkaniach i warsztatach związanych z planowaniem UE oraz

¹⁶ N. Helwig, *New tasks for EU-NATO cooperation*, Stiftung Wissenschaft und Politik, Comment No. 4, January 2018, [on-line:] https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2018C04_hlw.pdf – 6 I 2020.

¹⁷ P. Pawlak, *Countering hybrid threats: EU-NATO cooperation*, European Parliamentary Research Service, March 2017, [on-line:] [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599315/EPRS_BRI\(2017\)599315_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599315/EPRS_BRI(2017)599315_EN.pdf) – 6 I 2020.

¹⁸ *Brussels Summit Declaration...*

¹⁹ *Third progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016 and 5 December 2017*, 31 May 2018, [on-line:] <https://www.consilium.europa.eu/media/35578/third-report-ue-nato-layout-en.pdf> – 6 I 2020.

uwzględnia elementy scenariusza UE we własnym scenariuszu. Pod koniec 2017 r. UE po raz pierwszy wzięła udział, jako pełnoprawny uczestnik, a nie obserwator, w ćwiczeniu NATO „Cyber Coalition” w Estonii.

Równoległe ćwiczenia i wzajemne zaproszenia pomagają zsynchronizować działania w zakresie reagowania kryzysowego oraz promować wymianę wiedzy specjalistycznej i doświadczeń. Jednak ilustrują one także praktyczne wyzwania w zakresie współpracy. Na przykład pokazują, kiedy przedstawiciel UE musiałby opuścić pomieszczenie w sytuacji kryzysowej. Brak możliwości dzielenia się niejawnymi danymi istotnie komplikuje współpracę w sytuacjach kryzysowych. Ponadto nadal istnieją przypadki, w których wzajemne zaproszenia są politycznie blokowane. Jednym z przykładów były ćwiczenia UE „Cyber Europe” w Grecji, które zostały zorganizowane przez Agencję Unii Europejskiej ds. Cyberbezpieczeństwa (ang. European Union Network and Information Security Agency, ENISA). NATO nie mogło uczestniczyć w ćwiczeniu ze względu na brak umowy bezpieczeństwa pomiędzy ENISA a NATO.

W świetle kryzysu migracyjnego NATO i UE zaangażowały się w nowe formy współpracy operacyjnej w dziedzinie morskiej. Od 2016 r. operacja NATO „Sea Guardian” zapewnia świadomość sytuacyjną oraz wsparcie logistyczne, włączając tankowanie, dla unijnej morskiej operacji przeciw przemytowi „EUNAVFOR Sophia” w południowo-środkowej części Morza Śródziemnego. NATO zaangażowało także swoją Stałą Grupę Morską nr 2 w 2016 r. do wsparcia Grecji, Turcji oraz unijnej agencji zarządzania granicami Frontex w zakresie rozpoznania i nadzoru na Morzu Egejskim. Nowe formy współpracy operacyjnej opierają się na nieformalnych mechanizmach wymiany informacji cywilno-wojskowych, włączając w to porozumienia łącznikowe pomiędzy NATO i Frontex oraz na forum SHADE MED (ang. Shared Awareness and De-confliction in the Mediterranean). Jednak brak możliwości dzielenia się materiałami niejawnymi pozostaje kluczową przeszkodą. W raporcie dotyczącym współpracy NATO-UE z 2017 r. Zgromadzenie Parlamentarne NATO stwierdziło, że nadal istnieją „znaczące luki w koordynacji nadzoru morskiego”²⁰. Ze względu na fakt, iż UE wciąż brakuje zdolności w zakresie morskiego wywiadu, nadzoru i rozpoznania, występują także poważne braki w zapewnieniu świadomości sytuacyjnej.

Reasumując, zakres współpracy NATO-UE obejmuje kluczowe obszary związane z wyzwaniami w zapewnieniu bezpieczeństwa dla państw członkowskich obydwu

²⁰ A. Mesterhazy, *NATO-EU Cooperation After Warsaw*, Report, NATO Parliamentary Assembly, 7 October 2017, [on-line:] <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=sites/default/files/2017-11/2017%20-%202016%20DSCTC%2017%20E%20rev%201%20fin%20-%20EU%20AND%20NATO%20COOPERATION%20-%20MESTERHAZY%20REPORT.pdf> – 6 I 2020.

organizacji. Jednocześnie wskazane trudności wyraźnie pokazują, że współpraca ta wymaga doskonalenia i zaangażowania każdej ze stron.

Droga na przyszłość – konkluzje

Wspólna Deklaracja NATO-UE oraz komunikat ze szczytu NATO w 2018 r. stanowią ważny sygnał polityczny wskazujący, że pomimo napięć politycznych zaangażowanie w zacieśnianie współpracy między obydwooma organizacjami pozostaje wysokie. Podkreśla się wagę pogłębiania współpracy w ramach istniejącego zestawu propozycji, a nie poszerzanie go o nowe obszary. Dlatego mając na uwadze przyszłe korzyści wynikające ze współpracy, szczególnie nacisk należy położyć na trzy zasadnicze obszary.

Po pierwsze, trzeba pogłębić aspekt merytoryczny współpracy NATO-UE. Wielu ekspertów wskazuje, że we współpracy NATO-UE występuje zbyt dużo elementów biurokratycznych kosztem realnego działania. Niezbędne jest zacieśnienie nieformalnej współpracy w obszarach, w których atuty obydwu organizacji będą prowadzić do efektu synergii. W tym kontekście na pierwszy plan wysuwają się kluczowe dziedziny: przeciwdziałanie zagrożeniom hybrydowym oraz wspieranie odporności na południu Europy. Godzą one interesy państw członkowskich ze wschodu i południa, które inaczej rozkładają akcenty na zagrożenia bezpieczeństwa. Obie dziedziny wymagają regularnych spotkań oraz formalnych i nieformalnych uzgodnień pomiędzy dwoma organizacjami

Po drugie, należy zwracać uwagę na narrację odnoszącą się do współpracy NATO-UE. Może to truizm, ale sposób prowadzenia dyskusji pozostaje kluczowym składnikiem wzajemnego zaufania. Zamiast prowadzenia narracji mówiącej o duplikowaniu zdolności w obu organizacjach, mieszaniu kwestii obronności i handlu oraz protekcyjnizmie, przedstawiciele USA powinni skupić się na nakłanianiu swoich odpowiedników w UE do wzmocnienia europejskiego filaru w ramach NATO. Z drugiej strony, przedstawiciele UE powinni cały czas wyjaśniać, w jaki sposób wysiłki UE przyczyniają się do podziału obciążeń w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności, jak również wskazywać na pozytywne zmiany w tym obszarze.

Po trzecie, poziom ambicji UE powinien być większy, szczególnie w odniesieniu do jej chęci osiągnięcia strategicznej autonomii. Wykorzystanie narzędzi w postaci strategicznej komunikacji jest niewystarczające. Zgodnie z celem strategicznej autonomii oraz znacznego wkładu w podział obciążeń w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony państwa członkowskie UE powinny podnieść poziom ambicji swoich inicjatyw

współpracy w dziedzinie obronności²¹. Zdolności, które mogłyby także przyczynić się do spełnienia wymagań NATO, to między innymi: tankowanie w powietrzu, transport strategiczny oraz zdolności w zakresie wywiadu, nadzoru i rozpoznania. Naprzeciw temu wychodzą inicjatywa PESCO i wspólna realizacja wielu zaakceptowanych programów.

Reasumując, szczyt NATO w Brukseli w 2018 r. przedstawił jedno z najsilniejszych politycznych zobowiązań w zakresie współpracy NATO-UE od wielu lat. Mimo że sojusznicy wątpią w wiarygodność Stanów Zjednoczonych, ich wkład w odstraszenie w Europie jest (nadal) znaczący. Lęki związane z duplikowaniem zdolności oraz dwoma prędkościami w dziedzinie bezpieczeństwa, które wywołały gorącą debatę polityczną w pierwszej połowie 2018 r., zostały w znacznym stopniu załagodzone. W ciągu ostatnich czterech lat osiągnięto zauważalny postęp w zakresie współpracy NATO-UE²², jednakże odbyło się to poniżej szczebla politycznego, za pośrednictwem kanałów nieformalnych i w sposób oddolny. W świetle naglących zagrożeń oraz wyzwań NATO i UE powinny pogłębić pragmatyczną współpracę, a także znaleźć nowe sposoby na omijanie starych uprzedzeń.

Bibliografia

- A Modern Budget for a Union that Protects, Empowers and Defends. The Multiannual Financial Framework for 2021–2027*, [on-line:] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A321%3AFIN>.
- Blockmans S., *Reinforcing EU-NATO Cooperation: Walking the Talk?*, [on-line:] <https://www.behorizon.org/reinforcing-eu-nato-cooperation-walking-the-talk>.
- Brussels Summit Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 11–12 July 2018*, [on-line:] https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm.
- EU-NATO Cooperation. A Secure Vision for Europe*, Discussion Paper, June 2019, [on-line:] <https://www.friendsofeurope.org/insights/eu-nato-cooperation-a-secure-vision-for-europe/>.
- Fourth progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016 and 5 December 2017*, 17 June 2019, [on-line:] https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm.

²¹ J. Howorth, *EU-NATO Cooperation and Strategic Autonomy: Logical Contradiction or Ariadne's Thread?*, Working Paper No. 90, August 2018, [on-line:] https://www.polsoz.fu-berlin.de/en/v/transforeurope/publications/working_paper/wp/WP_90_Howorth/WP_90_Howorth_WEB.pdf – 20 XII 2019.

²² *Fourth progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016 and 5 December 2017*, 17 June 2019, [on-line:] https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_06/190617-4th-Joint-progress-report-EU-NATO-eng.pdf – 12 XII 2019.

www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_06/190617-4th-Joint-progress-report-EU-NATO-eng.pdf.

Helwig N., *New tasks for EU-NATO cooperation*, Stiftung Wissenschaft und Politik, Comment No. 4, January 2018, [on-line:] https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2018C04_hlw.pdf.

Howorth J., *EU-NATO Cooperation and Strategic Autonomy: Logical Contradiction or Ariadne's Thread?*, Working Paper No. 90, August 2018, [on-line:] https://www.polsoz.fu-berlin.de/en/v/transformeurope/publications/working_paper/wp/WP_90_Howorth/WP_90_Howorth_WEB.pdf.

Ignaciuk A., *NATO i UE wobec zagrożeń hybrydowych – nowe otwarcie we wzajemnej współpracy?*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, nr 37-40.

Joint Communication to the European Parliament and the Council on the Action Plan on Military Mobility, [on-line:] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=JOIN:2018:0005:FIN>.

Joint Declaration on EU-NATO Cooperation by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization, [on-line:] https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156626.htm.

Judson J., *Outgoing US Army Europe commander pushes for 'Military Schengen Zone'*, 28 July 2017, [on-line:] <https://www.defensenews.com/smr/european-balance-of-power/2017/07/28/outgoing-us-army-europe-commander-pushes-for-military-schengen-zone/>.

Koenig N., *EU-NATO Cooperation. Distinguishing narrative from substance*, Jacques Delors Institut, Berlin 2018, [on-line:] https://hertieschool-f4e6.kxcdn.com/fileadmin/user_upload/20180720_EU-NATO_Koenig.pdf.

Mesterhazy A., *NATO-EU Cooperation After Warsaw*, Report, NATO Parliamentary Assembly, 7 October 2017, [on-line:] <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=sites/default/files/2017-11/2017%20-%20163%20DSCTC%2017%20E%20rev%201%20fin%20-%20EU%20AND%20NATO%20COOPERATION%20-%20MESTERHAZY%20REPORT.pdf>.

NATO and the EU: Time for a New Chapter. Keynote speech by NATO Secretary General, Jaap de Hoop Scheffer, 29 January 2007, [on-line:] <https://www.nato.int/docu/speech/2007/s070129b.html>.

Pawlak P., *Countering hybrid threats: EU-NATO cooperation*, European Parliamentary Research Service, March 2017, [on-line:] [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599315/EPRS_BRI\(2017\)599315_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599315/EPRS_BRI(2017)599315_EN.pdf).

Permanent Structured Cooperation (PESCO)'s projects – Overview, [on-line:] <https://www.consilium.europa.eu/media/41333/pesco-projects-12-nov-2019.pdf>.

Raik K., Järvenpää P., *A New Era of EU-NATO Cooperation. How to Make the Best of a Marriage of Necessity*, Report, International Centre for Defence and Security, Tallinn 2017, [on-line:] https://icds.ee/wp-content/uploads/2018/ICDS_Report_A_New_Era_of_EU-NATO.pdf.

Statement on the implementation of the Joint Declaration signed by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization, [on-line:] https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_138829.htm.

Third progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016 and 5 December 2017, 31 May 2018, [on-line:] <https://www.consilium.europa.eu/media/35578/third-report-ue-nato-layout-en.pdf>.

ANDRZEJ WOJTASZAK

Uniwersytet Szczeciński

Rozwój Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego (MNC NE) i jego rola w kształtowaniu bezpieczeństwa flanki wschodniej NATO

ABSTRACT: The 70th anniversary of the creation of the North Atlantic Pact and the 20th anniversary of Poland's presence in the structures of the Alliance allow us to present the current balance sheets. The Polish presence in NATO is accompanied by an increase in the importance and credibility of the Polish Army as an integral part of the Alliance. An important element of cooperation is the Multinational Corps Northeast based in Szczecin. Since 2014 (at the Newport Summit), NATO's "Readiness Action Plan" has decided to increase its activity on the Alliance's eastern flank. It was decided to create the NATO Response Forces and to establish the Very High Readiness Joint Task Force (VJTF) – a force capable of responding quickly. It was the Alliance's response to an increased threat from Russia. In 2016, MNC NE became a NATO high preparedness unit. Currently, the Corps consists of 380 officers from 25 countries (including Finland and Sweden from outside the Alliance). MNC NE Headquarters in Szczecin is NATO's highest command in the Baltic Sea region. Since June 2017, it has been operating as the High Readiness Command, which means that it is responsible for all NATO

units and land forces located on the eastern flank, starting with NATO Force Integration Units and ending with the structures of the so-called advanced reinforced presence (idea of group B9).

KEYWORDS: security, North Atlantic Treaty Organization, eastern flank, Multinational North East Corps

Wprowadzenie

Upadek systemu komunistycznego w krajach Europy Środkowo-Wschodniej spowodował dekompozycję istniejącego w ramach tzw. bloku państw socjalistycznych systemu militarnego – Układu Warszawskiego – oraz stopniowe wycofanie wojsk byłej Armii Czerwonej z terytoriów wspomnianych państw¹. W rezultacie kraje postkomunistyczne stawały przed koniecznością stworzenia nowej koncepcji obrony i bezpieczeństwa narodowego lub partycypacją w systemie bezpieczeństwa dającym gwarancję ochrony ich terytorium. Ich celem stała się przynależność do Paktu Północnoatlantyckiego – NATO². W dniu 21 marca 1991 r. polski minister spraw zagranicznych Krzysztof Skubiszewski złożył wizytę w Kwaterze Głównej NATO, nawiązując stosunki dyplomatyczne. Z kolei 2 października 1991 r. z inicjatywy niemiecko-amerykańskiej dla konsultacji z krajami postkomunistycznymi z Europy Środkowo-Wschodniej wyrażającymi chęć przynależności do Paktu Północnoatlantyckiego powołano Północnoatlantycką Radę Współpracy (*North Atlantic Cooperation Council*, NACC). Sekretarz generalny NATO Manfred Wörner podkreślał jednak swoje obawy związane z ewentualną reakcją Moskwy. Wówczas pojawił się projekt NATO-bis jako struktury przejściowej, zwiększającej bezpieczeństwo państw regionu (inicjatywa prezydenta Lecha Wałęsy). W 1992 r. dyplomacja polska zaczęła podejmować działania na rzecz naszego wstąpienia do NATO. W *Założeniach polskiej polityki bezpieczeństwa* z 1992 r. zapisano:

¹ Szerzej na temat problemów „twardych” (obecność wojsk sowieckich w Polsce, zła sytuacja gospodarcza kraju, powolne wychodzenie z Układu Warszawskiego oraz Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej, wreszcie brak gotowości państw członkowskich do rozszerzenia Paktu Północnoatlantyckiego) i „miękkich” (stan świadomości elit i obywateli oraz poziom narodowej edukacji strategicznej) związanych z wstąpieniem Polski do NATO pisze R. Kupiecki (*NATO w polskiej perspektywie 1989–2019*, Warszawa 2019, s. 15).

² Na temat zagrożeń wynikających z transformacji bezpieczeństwa szerzej wypowiadali się: A. Ananicz et al., *Poland–NATO. Report. Euro-Atlantic Association*, Warsaw 1995.

Uznając, że Sojusz Północnoatlantycki pozostaje zasadniczym czynnikiem stabilności politycznej i pokoju w Europie, Polska szczególnie ceni euroatlantycki charakter tego sojuszu i opowiada się za obecnością wojsk amerykańskich na naszym kontynencie. Strategicznym celem Polski w latach dziewięćdziesiątych jest członkostwo w NATO oraz w Unii Zachodnioeuropejskiej jako europejskim filarze NATO i istotnym czynnikiem europejskiego systemu zbiorowego bezpieczeństwa³.

Podczas wizyty prezydenta Borysa Jelcyna w Warszawie 25 sierpnia 1993 r. Polska uzyskała zapewnienie, że nasza obecność w NATO nie narusza interesów Federacji Rosyjskiej⁴. Z kolei 22 grudnia 1993 r. w liście do szefów dyplomacji „szesnastki” polski minister spraw zagranicznych Andrzej Olechowski pisał m.in. o gotowości wsparcia przez Polskę nowego programu Partnerstwa dla Pokoju (*Partnership for Peace* – PfP) jako odpowiedzi na dążenie do bezpieczeństwa, które nie odpowiada jednak

w pełni naszym aspiracjom i poczuciu pilności problemu. Ażeby jednak sprostać tej roli, Partnerstwo dla Pokoju będzie musiało zawierać zobowiązanie NATO do zaproponowania członkostwa partnerom, którzy dopełnili demokratycznej transformacji i którzy podzielając wartości i standardy NATO, są zdolni i chcą uczestniczyć w odpowiedzialności za swą ochronę. Brak podobnego zobowiązania mógłby utrudnić pozyskanie wewnętrznego poparcia politycznego oraz środków koniecznych dla sukcesu Partnerstwa dla Pokoju⁵.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom nowych demokracji, w dniach 10–11 stycznia 1994 r. w Brukseli przyjęto wspomniany program kształtowania relacji pomiędzy NATO a państwami partnerskimi w sferze obronności – Partnerstwo dla Pokoju. Polska jako pierwszy kraj podpisała Dokument Ramowy Programu (2 lutego 1994 r. przez premiera Waldemara Pawlaka), a następnie przygotowała tzw. indywidualny Program Partnerstwa – 5 lipca 1994 r.⁶ Przystąpienie Polski do Paktu Północnoatlantyckiego w marcu 1999 r. zamknęło pewien etap, który był uwieńczeniem polskich starań

³ *Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa oraz Polityka bezpieczeństwa i Strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, s. 5, [w:] *Założenia polityki bezpieczeństwa i strategia obronna*, [on-line:] http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/07/Strategia_RP_z_92_r.doc – 10 VI 2019. Dokument został jednomyślnie przyjęty na posiedzeniu Komitetu Obrony Kraju 2 listopada 1992 r.

⁴ T. Otłowski, *Polska w procesie integracji z NATO i Unią Zachodnioeuropejską 1991–1998*, Toruń 1998, s. 271. Por. K. Skubiszewski, *Stosunki między Polską i NATO w latach 1989–1993 – przyczynek do historii dyplomacji w III Rzeczypospolitej*, [on-line:] <http://www.skubi.net/nato.html> – 21 VII 2019.

⁵ Za: R. Kupiecki, *Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego*, Warszawa 2016, s. 178.

⁶ Realizację indywidualnego Programu Partnerstwa umożliwiała przyjęta w Kongresie USA 9 października 1994 r. tzw. poprawka Browna. W ramach współpracy zakładano organizowanie wspólnych ćwiczeń wojskowych, szkoleń oraz standaryzacji sprzętu wojskowego. Szerzej A. Wojtaszak, *Geneza Wielonarodowego Korpusu z siedzibą w Szczecinie*, [w:] *Żołnierz polski na Pomorzu Zachodnim X–XX w.*, red. K. Kozłowski i A. Wojtaszak, Szczecin 2001, s. 242. Por. A. Karkoszka, *Dyplomaty Partnerstwa dla Pokoju*, „Sprawy Międzynarodowe” 1994, nr 2, s. 24.

o akces do sojuszu militarnego, gwarantującego bezpieczeństwo państwa w obliczu rosnących zagrożeń międzynarodowych i obaw przed imperialnymi działaniami ze strony Federacji Rosyjskiej.

Przedmiotem analiz w prezentowanym artykule jest przedstawienie roli, celu powstania i zasad funkcjonowania Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego – WKP-W (*Multinational Corps Northeast* – MNC NE) z siedzibą w Szczecinie, pierwszego międzynarodowego związku taktycznego wchodzącego w skład Sojuszu, który powstał na obszarze Polski. WKP-W stał się dla Polski pomostem na drodze do NATO. Można przyjąć, że dynamika jego rozwoju i zmiana zadań związana jest ze zwiększeniem zdolności bojowych wojsk Korpusu (*High Readiness Forces*) na tzw. wschodniej flance NATO. Warto postawić kilka pytań badawczych: W jaki sposób udział WKP-W w misjach w Afganistanie wpłynął na wzrost zdolności bojowej? Jaki wpływ na zwiększenie roli WKP-W miały wydarzenia na Ukrainie? Czy koncepcje podjęte na szczytach NATO w Newport i Warszawie wpłynęły na sytuację militarną NATO na flance wschodniej? Jaką rolę w systemie bezpieczeństwa NATO odgrywa WKP-W?

W czasie 20 lat istnienia WKP-W powstało już wiele opracowań naukowych i przyczynków pamiątkarskich, na ten temat pisali m.in. Helena Bogusławska i Aleksandra Konieczka⁷, Czesław Kącki⁸, Marek Żurek⁹, Grzegorz Ciechanowski¹⁰, Sven B. Gareis¹¹, Adam Sokołowski¹², Andrzej Wojtaszak¹³. Rolą i znaczeniem

⁷ H. Bogusławska, A. Konieczka, *Współpraca polityczno-wojskowa w ramach Trójkąta Weimarskiego i trójkąta Polska-Niemcy-Dania*, „Analizy – Syntezy – Fakty – Opinie” 1998, nr 65, s. 18-34.

⁸ C. Kącki, *Siły wielonarodowe do misji pokojowych*, Warszawa 2003, s. 114-123.

⁹ M. Żurek, *Wielonarodowy Korpus Północ-Wschód jako element zewnętrznego bezpieczeństwa Polski*, [w:] *Wizje Unii Europejskiej. Przyszłość wspólnej Europy*, red. M. Żurek, Szczecin 2003, s. 159-163.

¹⁰ G. Ciechanowski, *Wielonarodowy Korpus Północ-Wschód w Szczecinie. Polityka otwartych koszar i jej rezultaty*, [w:] *Edukacja w społeczeństwie „ryzyka”. Bezpieczeństwo jako wartość*, red. M. Gwoździcka-Piotrowska, A. Zduniak, t. 2: *Edukacja XXI wieku*, Poznań 2007, s. 404-411.

¹¹ S.B. Gareis et al., *Conditions of Military Multinationality. The Multinational Corps North-East in Szczecin*, Strausberg–Copenhagen–Warsaw 2003.

¹² A. Sokołowski, *Współpraca wojskowa Polski, Niemiec i Danii w ramach NATO na przykładzie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie (1999–2007)*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2007, nr 4, s. 171-188; idem, *Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni w Szczecinie w systemie bezpieczeństwa europejskiego oraz stosunki polsko-niemieckie (2007–2016)*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2016, nr 2, s. 73-91.

¹³ A. Wojtaszak, *Geneza Wielonarodowego Korpusu z siedzibą w Szczecinie...*, s. 241-248; idem, *Wojsko Polskie na Pomorzu Zachodnim od Układu Warszawskiego do NATO*, [w:] *Pomorze Zachodnie w tysiącleciu*, Szczecin 2000, s. 589-595; idem, *Dowódcy i polscy generałowie w Wielonarodowym Korpusie Północ-Wschód w Szczecinie*, [w:] *Pomorze militarne. Wokół zagadnień polityki i obronności na Pomorzu Zachodnim w polskim 70-leciu*, red. A. Aksamitowski, D. Faszczka, Szczecin 2017, s. 227-239.

WKP-W zajmowali się także dowódcy Korpusu, generałowie Edward Pietrzyk¹⁴, Zdzisław Goral¹⁵ i Bogusław Samol¹⁶.

Geneza powstania Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie

Rozwój sytuacji międzynarodowej, a zwłaszcza nasze zbliżenie z zachodnimi sąsiadami miało duży wpływ na powstanie wspólnych inicjatyw dotyczących bezpieczeństwa. W dniu 25 stycznia 1993 r. podpisano porozumienie o współpracy w dziedzinie wojskowej pomiędzy Polską i RFN¹⁷. W 1994 r. poszerzono tę współpracę o Danię. Podczas rozmów trójstronnych na wyspie Bornholm przyjęto kalendarz wspólnych ćwiczeń oraz szkoleń żołnierzy z tych państw¹⁸. Idea powołania do życia wielonarodowego korpusu wojskowego w naszej części Europy pojawiła się w czasie wspólnych ćwiczeń wojskowych „Bałtycki trójkąt – 95”, kiedy z inicjatywy duńskiego generała majora Jana Scharlinga zaczęto mówić o powstaniu Korpusu Bałtyckiego: „Wiem [mówił Scharling – A.W.], że nie ma obecnie pytania o wejście Polski do NATO, a jedynie o termin. Z tego faktu wynika realność utworzenia Korpusu Bałtyckiego”¹⁹. W sierpniu 1996 r. na wyspie Rugii doszło do kolejnego spotkania i zapowiedzi działań na rzecz utworzenia wspólnej formacji wojskowej. W dniu 22 października 1996 r. prezydent Stanów Zjednoczonych Bill Clinton po raz pierwszy podał datę rozszerzenia NATO:

¹⁴ E. Pietrzyk, *Wielonarodowy Korpus Północno-Wschód: początek nowego rozdziału w polskiej tradycji wojskowej*, [w:] *Żołnierz polski na Pomorzu Zachodnim*, s. 251-268; idem, *Wielonarodowy Korpus Północno-Wschód w Szczecinie*, „Kronika Szczecińska” 1999, t. XVIII, s. 71-75.

¹⁵ Z. Goral, *Dziesięciolecie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie*, [w:] *Z historyczną tradycją do Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie*, „Pomorze Militarne”, red. K. Kozłowski, A. Wojtaszak, Szczecin 2011, cz. IV, s. 85-94; idem, *Dziesięciolecie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie*, „Kronika Szczecińska” 2015-2016, t. XXXIV, s. 341-360.

¹⁶ B. Samol, *Znaczenie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego dla bezpieczeństwa północno-wschodniej flanki NATO*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, I-IV, nr 37-40, s. 175-194.

¹⁷ A. Sokołowski, *Współpraca wojskowa Polski, Niemiec i Danii...*, s. 173.

¹⁸ Szerzej na temat powstających relacji piszą m.in. J. Drozd, *Sojusz nadziei. Polsko-niemiecka współpraca wojskowa po 1989 roku*, Warszawa 1998; B. Koszel, *Trójkąt Weimarski. Geneza, działalność, perspektywy współpracy*, Poznań 2006; K. Malinowski, *Polska i Niemcy w Europie (2004-2014). Różnice interesów – uwarunkowania i konsekwencje*, Poznań 2015, *Prace Instytutu Zachodniego*, nr 92; M. Stolarczyk, *Zbieżność i różnice interesów w stosunkach polsko-niemieckich w latach 1989-2009*, Katowice 2010.

¹⁹ B. Onichimowski, *Ministerstwo Obrony powołuje Szczeciński Korpus*, „Głos Szczeciński” z 5-6 IX 1998.

„nowi członkowie z Europy Środkowo-Wschodniej powinni być przyjęci do Sojuszu najpóźniej w 1999 r., kiedy NATO będzie obchodzić 50-lecie powstania”²⁰.

Z chwilą podjęcia decyzji na szczycie NATO w 1997 r. o zaproszeniu Polski do członkostwa w Sojuszu rozpoczęto działania na rzecz realizacji zakładanych planów budowy wspólnego Korpusu – miało to miejsce podczas spotkania ministrów obrony narodowej Danii, Niemiec i Polski w dniach 6-8 maja 1997 r. w Skagen w Danii²¹. Z kolei 16 kwietnia 1998 r. ministrowie podpisali list intencyjny w sprawie powołania korpusu oraz zasad jego funkcjonowania.

Stosowną *Konwencję* o utworzeniu Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego podpisali ministrowie obrony Hans Haekkerup (Dania), Volker Rühe (Niemcy) oraz Janusz Onyszkiewicz (Polska) 5 września 1998 r.²²

W *Konwencji* zakładano, m.in. na podstawie art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego z 4 kwietnia 1949 r., że Korpus jako całość stanowi element wspólnego systemu obrony: „Korpus zostanie podporządkowany NATO i jako taki zostanie w pierwszej kolejności wcielony do Sojuszniczych Sił Obszaru Cieśnin Bałtyku (BALTAP) / Połączonego Dowództwa Północno-Wschodniego (JHQ NE) celem wspólnego szkolenia i ćwiczeń. Korpus może być wykorzystywany przez inne odpowiednie organizacje po każdorazowym uprzednim uzgodnieniu przez właściwe organy państwowe”²³. Pełna realizacja koncepcji mogła nastąpić po przyjęciu Polski do NATO, co nastąpiło 12 marca 1999 r.²⁴

Początki działalności WKP-W sięgają 5 września 1999 r., kiedy decyzją władz trzech państw (Dania, Niemcy, Polska) powołano do życia nową strukturę wojskową, pomyślaną jako siła zbrojna Europy operująca zgodnie z procedurami NATO²⁵. Do

²⁰ R. Kupiecki, *NATO w polskiej perspektywie 1989-2019...*, s. 224.

²¹ Zob. A. Wojtaszak, *Geneza Wielonarodowego Korpusu z siedzibą w Szczecinie...*, s. 244; por. A. Skibińska, *Skok za Odrę*, „Wprost” z 4 IV 1998, s. 30.

²² Por. art. 3 *Konwencji między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej, Rządem Królestwa Danii i Rządem Republiki Federalnej Niemiec dotyczącej Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego*, Szczecin, 5 września 1998, Dz. U. z 2000 r., nr 21, poz. 259.

²³ *Ustawa z dnia 18 marca 1999 r. o ratyfikacji Umowy między Państwami-Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotyczącej statusu ich sił zbrojnych, sporządzonej w Londynie w dniu 19 czerwca 1951 roku*. Por. Dz. U. z 1999 r., nr 32, poz. 303.

²⁴ Zob. *Traktat Północnoatlantycki sporządzony w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r.*, Dz. U. z 2000 r., nr 87, poz. 970. W Independence (stan Missouri w USA) minister spraw zagranicznych RP Bronisław Geremek przekazał na ręce Sekretarza Stanu USA Madeleine Albright akt przystąpienia Polski do Traktatu Północnoatlantyckiego.

²⁵ Na przełomie XX i XXI w. istniały dwa modele funkcjonowania oddziałów ponadnarodowych: binarodowy i multinarodowy. W pierwszym przypadku dotyczyło to np. korpusów niemiecko-amerykańskiego czy niemiecko-holenderskiego, a w drugim Eurokorpusu w Strasburgu i MNC NE w Szczecinie. Por. E. Pietrzyk, *Wielonarodowy Korpus Północny-Wschód: początek nowego rozdziału...*, s. 252.

uroczystej inauguracji Korpusu doszło 18 września 1999 r. W okolicznościowym przemówieniu ówczesny prezydent RP i zwierzchnik sił zbrojnych Aleksander Kwaśniewski podkreślał:

Inaugurujemy działanie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w nowym składzie i w nowej siedzibie dowództwa. Ma to dla Polski i NATO ogromne znaczenie. Znaczenie praktyczne, bo wzmocniona została północno-wschodnia flanką sił Sojuszu. I symboliczne, bo stanowi dowód zasypywania historycznych podziałów. Polska, Niemcy i Dania są dzisiaj sojusznikami. Bezpieczeństwo własne traktują jako część bezpieczeństwa kontynentu. [...] Jestem przekonany, że polscy żołnierze nie zawiodą pokładanych w nich nadziei, przydzielone im zadania wypełniać będą z rzetelnością i godnością. [...] Niech Wasze dzieło, Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni, służy bezpieczeństwu Polski, służy pokojowi²⁶.

W zasadzie koncepcja dowództw korpusów NATO na terenie Europy opiera się na szybkości uzyskiwania gotowości bojowej, dzieląc je na korpusy wyższej gotowości (*High Readiness Forces*) oraz niższej gotowości (*NATO Rapid Deployable Corps – NATO DC*). Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni w Szczecinie (do 2015 r.) oraz korpus grecki (*NATO DC – Greece*) należy do tej drugiej kategorii²⁷.

Bazę dla stworzenia korpusu w Szczecinie stanowił utworzony w 1962 r. niemiecko-duński korpus LANDJUT²⁸. Powołaniu do życia korpusu towarzyszyły decyzje trzech tworzących go krajów, zawarte w stosownych dokumentach, tj. *Konwencji korpusu* (musiała być ratyfikowana przez parlamenty i podpisana przez głowy państw), *Porozumieniu korpusu* (dokumencie sygnowanym przez ministrów obrony) oraz *Dyrektywie korpusu* (przygotowanej przez komitet korpusu).

Postawione w 1999 r. przed WKP-W zadanie opierało się na koncepcji wspólnej obrony (*Force Command*) – zgodnie z art. 5 Traktatu północnoatlantyckiego. Kwatery Główna Korpusu w myśl art. 3 *Konwencji* miała wyznaczone dodatkowe zadanie

²⁶ Prezydent RP na inauguracji wielonarodowego korpusu w Szczecinie, [on-line:] <https://www.prezydent.pl/archiwalne-aktualnosci/rok-2000-i-starsze/art,947,prezydent-rp-na-inauguracji-wielonarodowego-korpusu-w-szczecinie.html> – 11 VIII 2019.

²⁷ Z. Gorał, *Dziesięciolecie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie...*, s. 95.

²⁸ Podjęto decyzję o rozwiązaniu niemiecko-duńskiego korpusu (*Land Forces Schleswig-Holstein and Jutland*) w Rendsburgu. Jego żołnierze mieli stanowić podstawę dla tworzenia nowego korpusu w Szczecinie. *Ibidem*, s. 86. Ważną rolę w tym procesie odegrały Niemcy. W przypadku Bundeswehry możemy mówić o szerszym uczestnictwie żołnierzy niemieckich w formacjach NATO, były to dwa korpusy niemiecko-amerykańskie, jeden korpus niemiecko-holenderski, wspomniane jednostki niemiecko-duńskiego związku taktycznego LANDJUT, Korpus Szybkiego Reagowania NATO (*Allied Rapid Reaction Corps – ARRC*) pod dowództwem brytyjskim, a także jednostki Eurokorpusu stacjonującego w Strasburgu. Por. *Bundeswehra na progu XXI wieku – monografia informacyjna*, oprac. i tłum. B. i D. Lulińscy, Warszawa 2000, s. 31.

polegające na zarządzaniu sytuacjami kryzysowymi, prowadzeniu operacji humanitarnych oraz likwidacji skutków klęsk żywiołowych i katastrof²⁹. Generał Edward Pietrzyk podkreślał:

jesteśmy pierwszą kwaterą NATO lokowaną na terytorium RP – nowego członka NATO. Powiększając swój obszar, Pakt Północnoatlantycki zmienił również środowisko geostrategiczne Polski. W związku z tym pojawiają się niewątpliwie nowe możliwości i wyzwania dotyczące ustanowienia nowych więzi szkoleniowych z armiami państw regionu Bałtyku, przede wszystkim w ramach procesu Partnership of Peace. Możemy również wnieść swój wkład w proces dalszego poszerzenia NATO, który to proces leży w polskim interesie strategicznym³⁰.

W skład WKP-W wchodziły, w myśl zasady tzw. państw ramowych, w proporcji po jednej trzeciej oddziały wojskowe z Danii, Niemiec i Polski. Były to poza Kwaterą Główną Brygada Wsparcia Dowodzenia (trzy bataliony łączności, po jednym z każdego kraju) oraz dywizje³¹: duńska Jutlandzka Dywizja Zmechanizowana (z miejscowości Fredericia), niemiecka 14. Dywizja Grenadierów Pancernych (Neubrandenburg) i polska 12. Szczecińska Dywizja Zmechanizowana, a także inne pododdziały wojska, np. artyleryjskie, inżynieryjne i lotnicze. Kompanię zabezpieczającą sztab, jako państwo gospodarz (*Host Nation*), organizuje strona polska. Wydzielono również Centrum Medyczne, trzy tzw. Narodowe Elementy Wsparcia. W Kwaterze Głównej

²⁹ Por. art. 3 *Konwencji między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej, Rządem Królestwa Danii i Rządem Republiki Federalnej Niemiec dotyczącej Wielonarodowego Korpusu...*, s. 3–4.

³⁰ E. Pietrzyk, *Wielonarodowy Korpus Północny–Wschód: początek nowego rozdziału...*, s. 264. W początkowym okresie Kwaterze Głównej WKP-W postawiono szereg zadań – jak pisał generał Edward Pietrzyk – polegających m.in. na: integracji nowego członka NATO (Polski); adaptacji do nowej sytuacji geopolitycznej Polski, w tym rozwinięciu aktywności szkoleniowej w ramach procesu *Partnership for Peace* w całym regionie Bałtyku; integracji środowiska Kwatery Głównej z miastem. Por. *ibidem*, s. 268.

³¹ W składzie Jutlandzkiej Dywizji Zmechanizowanej z miejscowości Fredericia znalazły się: trzy brygady zmechanizowane, batalion rozpoznania, batalion czołgów, szwadron śmigłowców przeciwpancernych, kompania patrolowa, dywizjon artylerii, batalion rakiet przeciwlotniczych, batalion inżynieryjny, kompania walki radioelektronicznej, batalion służb wsparcia, kompania transportowa, kompania żandarmerii, służby garnizonowe, personel obsługi bazy i orkiestra, razem około 18 tys. żołnierzy. Z kolei w skład niemieckiej 14. Dywizji Grenadierów Pancernych wchodzi: 40. Brygada Grenadierów Pancernych ze Schwerina, 41. Brygada Grenadierów Pancernych „Vorpommern” z Eggesin oraz 18. Brygada Pancerna „Holstein” w Neumünster – 19 tys. żołnierzy. 12. Szczecińskiej Dywizji Zmechanizowanej podlegają: 12. Brygada Zmechanizowana, 12. Batalion Rozpoznania, 12. Batalion Dowodzenia, 2. Mieszany Pułk Artylerii, 3. i 8. Pułk Przeciwlotniczy, 12. Batalion Zaopatrzenia, 6. Brygada Kawalerii Pancernej (rozformowana w 2007 r.), 2. Batalion Saperów, 12. Batalion Medyczny, 8. Batalion Remontowy i 36 Brygada Zmechanizowana (rozformowana w 2008 r.). Razem około 12 tys. żołnierzy. Zob. R. Chudoba, *Generałowie służący w Wielonarodowym Korpusie Północ–Wschód w Szczecinie*, [w:] *Generałowie i wybrani dowódcy Wojska Polskiego związani z Pomorzem Zachodnim*, red. K. Kozłowski, A. Wojtaszak, Szczecin 2009, cz. III, s. 274.

funkcjonują także Centrum Koordynacji Operacji Powietrznych oraz w zależności od potrzeb (np. szkoleniowych) Morski Zespół Łączności³².

Rozbudowa WKP-W wobec wojny z terroryzmem

Pierwsze lata funkcjonowania Korpusu związane były z podjęciem prac organizacyjnych oraz podnoszeniem gotowości bojowej poprzez udział w ćwiczeniach NATO: 2000 – *Crystal Eagle*, 2002 – *Strong Resolve*, 2004 – *Balic Express II* oraz *Capable Warrior*. Przyjęto rozwiązanie zakładające, że w czasie pokoju działa tylko sztab Korpusu, a trzy jego dywizje pozostają w dotychczasowych miejscach stacjonowania i podlegają narodowym dowództwom. Na wypadek wojny przechodzą one jednak pod komendę dowództwa WKP-W. Po poszerzeniu NATO w 2004 r. w skład Korpusu weszli żołnierze Litwy, Łotwy i Estonii, od 2005 r. dołączyli żołnierze ze Słowacji i Czech, a w 2006 r. ze Stanów Zjednoczonych, od 2008 r. żołnierze z Rumunii, 2009 r. ze Słowenii, 2012 r. z Chorwacji, 2013 r. z Węgier, 2014 r. ze Szwecji, w 2015 r. ze Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Albanii, Francji, Hiszpanii, Holandii i Turcji oraz w 2016 r. z Grecji, a w 2018 r. z Islandii i Włoch³³. Korpus stał się w pełni międzynarodowy, a obecność żołnierzy amerykańskich potwierdzała jego rosnącą pozycję w strukturach Sojuszu, zwłaszcza po przyznaniu *Forces of Lower Readiness HQ* (niższej gotowości bojowej).

Początek XXI w. związany jest z atakiem terrorystycznym 11 września 2001 r. na WTC i Pentagon. W dniu 2 października 2001 r. podjęto decyzję o zastosowanie art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego. WKP-W nie posiadał odpowiednich certyfikatów Kwatery Głównej NATO do podjęcia wspólnej misji w ramach walki z terroryzmem. Starano się przeprowadzić odpowiednie szkolenia umożliwiające podniesienie statusu Korpusu. Wielkim wydarzeniem dla WKP-W były ćwiczenia wojskowe Compact Eagle (EX CE 05), które odbywały się od 31 października do 11 listopada 2005 r. w Kwaterze Głównej Korpusu oraz na poligonach w niemieckim Jägerbrück i duńskim

³² Art. 4. *Konwencji* zakłada, że na czele wielonarodowej jednostki stoją dowództwo i sztab, nazywane Kwaterą Główną. Określono rotacyjny charakter zajmowania stanowisk dowódczych. Polska, Niemcy i Dania stanowią tzw. *framework – nation*. Por. *Konwencja między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej, Rządem Królestwa Danii i Rządem Republiki Federalnej Niemiec dotycząca Wielonarodowego Korpusu...*, art. 4. W sztabie mogli znaleźć się przedstawiciele innych państw NATO, co ma miejsce na co dzień, np. Litwini, Łotysze, Estończycy, Czesi, Słowacy czy Amerykanie. Zob. Z. Gorał, *Dziesięciolecie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie...*, s. 86.

³³ A. Sokołowski, *Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni...*, s. 78; *Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni. Historia*, [on-line:] <https://mncne.pl/about-mnc-ne/history> – 1 IX 2019.

Finderup. Podczas tych ćwiczeń Zespół Kontrolny z Kwatery Głównej Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie (Supreme Headquarters Allied Powers Europe – SHAPE) przyznał dowództwu Korpusu (o czym wspomniano) status dowództwa niższej gotowości w strukturze wojsk NATO (luty 2006 r.). Po porozumieniu ministrów obrony narodowej Polski, Niemiec i Danii żołnierze WKP-W rozpoczęli służbę w Afganistanie w ramach Międzynarodowych Sił Wsparcia Pokoju (ISAF) w Kabulu³⁴. W sumie były to dwie misje w ramach ISAF: pierwsza od lutego do sierpnia 2007 r. i druga od lutego do sierpnia 2010 r., oraz jedna misja od stycznia 2014 r. do stycznia 2015 r. w ramach „Resolute Support”³⁵. Polscy żołnierze byli wysoko oceniani przez amerykańskich sojuszników. Generał Zdzisław Gorał wspominał swoje spotkanie z dowódcą misji ISAF gen. Danem K. McNeillem: „Podczas wizytacji naszych żołnierzy w Afganistanie w czerwcu 2007 r. rozmawiałem z gen. McNeillem i jego zastępcami o sytuacji, pytałem też, jak ocenia moich żołnierzy. Byłem bardzo dumny i usatysfakcjonowany, kiedy usłyszałem: *They do excellent job!* (Robią doskonałą robotę!)”³⁶.

Przy ponownym podniesieniu statusu gotowości bojowej Korpusu ważną rolę odegrały kolejne cykle ćwiczeń organizowane pod dowództwem gen. broni Bogusława Samola „Crystal Eagle 13” w niemieckiej miejscowości Wildflecken, przygotowujące blisko 1400 żołnierzy z 19 państw NATO i spoza Sojuszu do misji w Afganistanie w 2014 r. Korpus uczestniczył również w ćwiczeniach „Compact Eagle 15” – odbyły się w listopadzie 2015 r. w Warszawie i zostały poświęcone obronie sojuszniczej państw NATO w ramach 5 art. Traktatu Północnoatlantyckiego – oraz manewrach „Trident Joust 16” w kwietniu 2016 r., wykazując zdolność do realizacji powierzonych zadań³⁷. Bez wątpienia ważnym elementem w procesie podnoszenia gotowości bojowej był udział WKP-W w misjach w Afganistanie (ISAF, „Resolute Support”), co pozwalało na zdobycie niezbędnego doświadczenia.

³⁴ Oświadczenie ministrów obrony Danii, Niemiec i Polski, 22 VI 2006, [on-line:] www.mon.gov.pl, za: A. Sokołowski, *Współpraca wojskowa Polski, Niemiec i Danii...*, s. 185.

³⁵ Brak zaangażowania polskich generałów w misji w 2007 r. był spowodowany niską kategorią gotowości bojowej, co przekładało się także na niski stan etatowy personelu. W sumie kwatera Korpusu była angażowana do udziału w kierowaniu misją ISAF trzykrotnie: w latach 2007, 2010 i 2014. W żadnym przypadku kierownicze stanowiska nie zostały powierzone oficerom i generałom z dowództwa Korpusu. W tym czasie dla takich jednostek powstało w NATO określenie *Force Provider* (dostarczyciel siły). Por. B. Samol, *op. cit.*, s. 186.

³⁶ Z. Gorał, *Dziesięciolecie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie...*, s. 91.

³⁷ A. Sokołowski, *Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni...*, s. 79.

Nowe zadania stojące przed Wielonarodowym Korpusem Północno-Wschodnim

Sytuacja geopolityczna związana z aneksją terytorium Krymu przez Federację Rosyjską oraz wzrostem otwartego konfliktu w innych rejonach Ukrainy ze zwolennikami polityki Kremla³⁸, a także konflikt w Syrii (przy braku stabilności w Iraku, Jemenie czy Libii) i wzrost zagrożeń terrorystycznych w Europie Zachodniej (Francja, Belgia) przy wzroście fali migracji spowodował reakcje ze strony Paktu Północnoatlantyckiego. Ze względu na działania Federacji Rosyjskiej rosły obawy państw członków NATO

³⁸ Doktryna wojenna Federacji Rosyjskiej z końca 2014 r. miała zapewnić bezpieczeństwo Rosji oraz jej sojuszników, ale także obywateli rosyjskich pozostających poza granicami Rosji, którzy znaleźli się w sytuacji zagrożenia. Zawierała: „wzmocnienie systemu bezpieczeństwa zbiorowego w ramach Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym (OUBZ) oraz wzmacnianie jej potencjału, wzmocnienie współdziałania w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego w ramach Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP), Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) oraz Szanghajskiej Organizacji Współpracy (SzOW), współdziałanie z Republiką Abchazji i Republiką Osetii Południowej w celu zapewnienia wspólnej obrony i bezpieczeństwa, wspieranie równoprawnego dialogu w obszarze bezpieczeństwa europejskiego z Unią Europejską i NATO, wspieranie budowy w rejonie Azji i Pacyfiku nowego modelu bezpieczeństwa bazującego na zbiorowych zasadach pozablokowych”. *Doktryna wojenna Federacji Rosyjskiej*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2015, III, nr 35, s. 188. Według czterogwiazdkowego generała Philipa M. Breedlove’a, pełniącego od 13 maja 2013 r. do 4 maja 2016 r. funkcję Najwyższego Dowódcy Sojuszu w Europie (SACEUR), Rosja, podejmując działania na rzecz odbudowy swojej dawnej strefy wpływów, stara się ograniczyć rolę NATO oraz odzyskać status mocarstwa światowego. P. M. Breedlove, *NATO’s Next Act: How to Handle Russia and Other Threats*, „Foreign Affairs” July/August 2016, Vol. 95, No. 4, s. 98. Szerzej P. Solo ch, P. Pietrzak, *Szczyt NATO w Warszawie: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, I-IV, nr 37-40, s. 18. Por. R. Kupiecki, *NATO w polskiej perspektywie 1989-2019...*, s. 140. Z kolei w NATO zakładano: „wzmocnienia zdolności Sił Odpowiedzi NATO (NRF) do działania w ramach artykułu 5 oraz utworzenie Sił Zadaniowych Bardzo Wysokiej Gotowości (VJTF) wielkości brygady, składających się z komponentu lądowego z niezbędnymi elementami sił powietrznych, morskich i specjalnych podporządkowanych dowódcy operacyjnemu NATO: powołania wielonarodowych struktur dowodzenia na wschodniej flance celem koordynacji działań w ramach kolektywnej obrony; wzmocnienia zdolności (i podniesienia gotowości) dowództwa Wielonarodowego Korpusu Północ-Wschód w Szczecinie do kierowania operacjami sił reagowania NATO na wschodniej flance, a w dłuższym planie operacjami sojuszniczymi dużej skali, gdziekolwiek pojawi się taka potrzeba; poprawy zdolności obronnych w tym rejonie, m.in. poprzez: stałe składowanie sprzętu i uzbrojenia wojskowego, przygotowanie infrastruktury na potrzeby sił wzmocnienia, wyznaczenie w tym celu konkretnych dowództw i baz; wzmocnienia Stałych Sił Morskich NATO, zwiększenia ich zdolności do prowadzenia pełnego spektrum operacji morskich; wzmocnienia struktury dowodzenia NATO, aby była zdolna do realizacji pełnego spektrum misji oraz struktury sił, w tym gotowości Korpusu w Szczecinie; dostosowania oraz intensyfikacji programu ćwiczeń, tak aby odpowiadał wyzwaniom związanym z modelem wojny hybrydowej; przeglądu procesów planowania, by lepiej kierunkowały działania wojskowe NATO”. Szerzej: idem, *Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego...*, s. 214-219.

na tzw. wschodniej flance sił militarnych Sojuszu. Na Szczycie NATO w Newport (4-5 września 2014 r.) przyjęto Plan Gotowości Sojuszu (*Readiness Action Plan*, RAP). Plan ten zakładał m.in.:

- zwiększenie środków upewnienia (*assurance measures*) poprzez intensyfikację ćwiczeń sojuszniczych na wschodniej flance (ciągła obecność oparta na zasadzie rotacyjności);
- ustanowienie sojuszniczych ośrodków dowodzenia na wschodniej flance;
- wzmocnienie Sił Odpowiedzi NATO (*NATO Response Force*, NRF) m.in. poprzez utworzenie w ich ramach Sił Zadaniowych Bardzo Wysokiej Gotowości (*Very High Readiness Joint Task Force*, VJTF);
- wzmocnienie planów ewentualnościowych;
- zwiększenie intensywności prowadzonych ćwiczeń wojskowych;
- rozbudowę infrastruktury sojuszniczej na wschodniej flance;
- podniesienie gotowości Dowództwa Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie (korpus wysokiej gotowości)³⁹. W trakcie Szczytu Sojuszu w Walii ministrowie obrony państw WKP-W Nicolai Wammen (Dania), Ursula von der Leyen (Niemcy) i Tomasz Siemoniak (Polska) podjęli decyzję o podwyższeniu stopnia gotowości bojowej Kwatery Głównej Korpusu. Trójstronne porozumienie podpisano 4 września 2014 r.⁴⁰

W dokumentach Szczytu czytamy m.in.:

Zadbamy o to, aby obecna Struktura Dowodzenia NATO pozostała silna, sprawna i zdolna do realizacji wszystkich elementów skutecznego dowodzenia i kierowania w odniesieniu do wielu wyzwań jednocześnie; również poprzez działania o charakterze regionalnym, mające na celu wykorzystywanie wiedzy dostępnej na poziomie regionalnym i wzmocnianie świadomości sytuacyjnej. Zaangażowani sojusznicy podniosą gotowość i zwiększą zdolności Dowództwa Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego i wzmocnią jego rolę jako centrum współpracy regionalnej. Wzmocnimy nasz wywiad i świadomość strategiczną oraz ponownie położymy nacisk na planowanie wyprzedzające⁴¹.

W 2015 r. ustalono szczegółowe zadania związane z funkcjonowaniem Kwatery Głównej i WKP-W (Headquarters Multinational Corps Northeast, HQMNC NE) w Szczecinie jako jednostki wysokiej gotowości bojowej. Najważniejszym zadaniem

³⁹ Szerzej: S. Koziej, P. Pietrzak, *Szczyt NATO w Newport*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2014, nr 31, s. 21-22.

⁴⁰ A. Sokołowski, *Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni...*, s. 83.

⁴¹ *Deklaracja końcowa szczytu NATO w Walii z 2014 r.* – polskie tłumaczenie, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa, 28 XI 2014, [on-line:] <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/6170>, Deklaracja-koncowa-szczytu-NATO-w-Walii-z-2014-r-polskie-tlumaczenie.html – 27 VI 2019.

było osiągnięcie pełnej gotowości do kierowania tzw. szpicą NATO, czyli Połączonymi Siłami Zadaniowymi Bardzo Wysokiej Gotowości (Very High Readiness Joint Task Force, VJTF), Siłami Odpowiedzi NATO (NRF), a także Jednostkami Integracyjnymi Sił NATO (*NATO Force Integration Unit*, NFIU) z Litwy, Łotwy, Estonii i Polski⁴².

Zgodę na dowodzenie siłami bardzo wysokiej gotowości (VJTF), nazywanymi także „szpicą”, dla WKP-W ostatecznie potwierdziło ćwiczenie certyfikacyjne „Brilliant Capability16”. Stosowne dokumenty nadające nowe role Korpusowi podpisali: dowódca WKP-W gen. broni Manfred Hofmann, dowódca Dowództwa Sił Połączonych w Brunssum (Holandia) gen. Salvatore Farina i pełniący obowiązki dowódcy Komponentu Lądowego z Kwatery Głównej w Izmirze (Turcja) gen. broni Paolo Ruggiero⁴³.

Wszystkie ważniejsze decyzje, które były następstwem szczytu w Warszawie, zostały wypracowane w czasie spotkań w formule ministrów spraw zagranicznych i ministrów obrony państw NATO. W trakcie spotkania 10-11 lutego 2016 r. ministrowie obrony uzgodnili, aby wzmocnienie sojuszniczej postawy obrony i odstraszania na wschodniej flance dokonało się przez ustanowienie wzmocnionej wysuniętej sojuszniczej obecności (*Enhanced Forward Presence*, EFP). Z kolei na spotkaniu 8-9 czerwca 2016 r. ministrowie obrony uzgodnili, aby wspomniana wysunięta obecność wojskowa przyjęła formę czterech wielonarodowych wzmocnionych batalionów, które zostaną rozmieszczone w Polsce, na Litwie, Łotwie i w Estonii. Warto podkreślić, że Polska widziała swą rolę jako organizatora stanowiska politycznego państw wschodniej flanki⁴⁴.

W dniach 8-9 lipca 2016 r. odbył się w Warszawie szczyt NATO⁴⁵. W jego trakcie nastąpił przegląd dotychczasowych działań oraz zostały zaproponowane nowe rozwią-

⁴² A. Sokołowski, *Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni...*, s. 84.

⁴³ *Korpus NATO ze Szczecina gotowy do dowodzenia tzw. „szpicą”*, [on-line:] <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/522365,korpus-nato-ze-szczecina-gotowy-do-dowodzenia-tzw-szpica.html> – 25 VII 2019.

⁴⁴ Obok jednostek wojskowych państw członkowskich oraz elementów infrastruktury związanych ze wzmocnieniem wschodniej flanki Polska gości szereg struktur związanych z NATO, których działalność ściśle wiąże się ze wsparciem i zabezpieczeniem pełnego spektrum operacji sojuszniczych. Są to: Dowództwo Wielonarodowego Korpusu Północ-Wschód (Szczecin); Dowództwo Wielonarodowej Dywizji Północny Wschód (Elbląg); Centrum Szkolenia Sił Połączonych (JFTC, Bydgoszcz); Dowództwo 3 Batalionu Łączności NATO (Bydgoszcz); Jednostka Integracji Sił NATO (NFIU-Bydgoszcz); Centrum Eksperckie Policji Wojskowych (Bydgoszcz); Centrum Eksperckie Kontrwywiadu (Warszawa). R. Kupiecki, *Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego...*, s. 182.

⁴⁵ W Warszawie obradowali delegaci z 28 państw sojuszniczych (oraz zaproszona delegacja Czarnogóry, przyszłego członka Sojuszu) i 25 państw partnerskich; wzięli w nim udział również reprezentanci ONZ, UE i Banku Światowego oraz przedstawiciele Kwatery Głównej i Strategicznych Dowództw NATO. Łącznie w obradach udział wzięło około 2 tys. delegatów. Por. P. Sołoch, P. Pietrzak, *op. cit.*, s. 14.

zania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa. W efekcie zdecydowano, że WKP-W musi być gotowy na nowe wyzwania, w tym związane z⁴⁶:

- dowodzeniem Połączonymi Siłami Zadaniowymi Bardzo Wysokiej Gotowości oraz Siłami Odpowiedzi NATO;
- sprawowaniem kontroli operacyjnej nad sześcioma Jednostkami Integracyjnymi Sił NATO rozlokowanymi na terytorium Polski, Estonii, Litwy i Łotwy, a także planowanymi do uruchomienia w najbliższej przyszłości na Słowacji i Węgrzech;
- monitorowaniem sytuacji bezpieczeństwa w regionie Morza Bałtyckiego;
- działaniem w charakterze regionalnego centrum współpracy i koordynacji przedsięwzięć militarnych związanych z obecnością wojsk NATO w Europie Północno-Wschodniej.

Ważnym elementem ustaleń Szczytu było ustanowienie, wspomnianej już, wzmocnionej sojuszniczej obecności wojsk NATO na wschodniej flance. Zdecydowano, że na początku 2017 r. do Polski, Łotwy, Litwy i Estonii trafią cztery batalionowe grupy bojowe. Międzynarodowe oddziały (1000-1200 żołnierzy każdy) będą rotacyjnie stacjonowały na wschodniej flance NATO⁴⁷. Cztery państwa NATO podjęły się przejścia roli państw ramowych dla tworzonych grup batalionowych na wschodniej flance: w Polsce – Stany Zjednoczone, na Litwie – Niemcy, na Łotwie – Kanada, w Estonii – Wielka Brytania. Batalionowe grupy bojowe pozostają w łańcuchu dowo-

⁴⁶ J. Tańska, *Szczyt NATO w Warszawie najważniejszy od 25 lat*, „Polska Zbrojna”, 27 X 2015, [on-line:] <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/17496?t=Szczyt-NATO-w-Warszawie-najwazniejszy-od-25-lat> – 20 VII 2019; A. Sokołowski, *Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni...*, s. 87. W artykule na łamach „Bezpieczeństwa Narodowego” gen. Bogusław Samol podkreślał: „W lipcu 2016 r. kwatera korpusu osiągnęła zdolność do:

- monitorowania sytuacji bezpieczeństwa w rejonie północno-wschodniej flanki NATO;
- koordynacji działań NATO w ramach Assurance Measures w opisywanym regionie;
- dowodzenia nowo powstałymi Zintegrowanymi Jednostkami NATO (NFIU's) w Estonii, Litwie, Polsce i na Łotwie;
- dowodzenia Połączonymi Siłami Zadaniowymi Bardzo Wysokiej Gotowości (VJTF) oraz pozostałą częścią Sił Odpowiedzi NATO, jeżeli zostaną użyte w regionie”.

B. Samol, *Znaczenie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego...*, s. 193.

⁴⁷ Inne kraje członkowskie, które potwierdziły udział w tych siłach, to: Albania, Czechy, Włochy, Czarnogóra, Polska, Słowacja, Słowenia i Hiszpania wspomagające dowodzoną przez Kanadę bojową grupę batalionową na Łotwie; Belgia, Czechy, Islandia, Holandia i Norwegia, które dołączyły do grupy dowodzonej przez Niemcy na Litwie; Belgia, Dania i Islandia wspomagające grupę bojową prowadzoną przez Wielką Brytanię w Estonii oraz Chorwacja, Rumunia i Wielka Brytania, które dołączyły do grupy dowodzonej przez Stany Zjednoczone w Polsce. *NATO EFP: Wzmocniona Wysunięta Obecność NATO*, [on-line:] <https://mndne.wp.mil.pl/pl/pages/nato-efp-2017-11-15-y/-22-VIII-2019>.

dzenia NATO, ich działania koordynowane będą przez Dowództwo Wielonarodowej Dywizji Północny Wschód w Elblągu⁴⁸.

Po ćwiczeniach „Saber Strike 17” w Orzyszu określono pełną gotowość do działania WKP-W (certyfikat) jako Dowództwa Sił Wysokiej Gotowości – kwaterę wysokiej gotowości, mogącą prowadzić operacje w obronie wschodniej flanki sojuszu z wykorzystaniem pięciu dywizji, czyli 100 tys. żołnierzy⁴⁹. Certyfikujący Korpus gen. broni Darryl A. Williams, dowódca Sojuszniczego Dowództwa Wojsk Lądowych w Izmirze, mówiąc o gotowości Korpusu, podkreślał:

Gotowość oznacza środki odstraszające w postaci sił znakomicie wyszkolonych do koordynowania i synchronizowania działań taktycznych. Wzmacnia ona nie tylko Sojusz, ale również naszych partnerów. [...] Korpus gwarantuje Sojuszowi większą stabilność, której pozytywne skutki odczuwamy każdego dnia. To coś większego niż jeden kraj czy jeden region. To Północ z Południem, Wschód z Zachodem, to bezpieczeństwo wszystkich państw członkowskich NATO – taki jest wkład Korpusu w bezpieczeństwo i gotowość z perspektywy 360 stopni⁵⁰.

W 2018 r. nastąpiła zmiana dowództwa WKP-W, dowódcą mianowano gen. Sławomira Wojciechowskiego. W swej wypowiedzi po objęciu dowództwa Korpusu podkreślał:

W ostatnich latach korpus stał się najwyższym dowództwem NATO na wschodniej flance, ze szczególnym uwzględnieniem rejonu Morza Bałtyckiego. Korpus monitoruje obecnie sytuację bezpieczeństwa w Polsce, Estonii, na Litwie, Łotwie, Słowacji i Węgrzech. Od czerwca 2017 r. szczeciński Korpus funkcjonuje jako Dowództwo Sił Wysokiej Gotowości. Odpowiada za wszystkie jednostki oraz siły lądowe NATO znajdujące się na tzw. wschodniej flance, poczynając od Jednostek Integracji Sił NATO, a kończąc na wielonarodowych batalionowych grupach bojowych, rozmieszczonych w Polsce, Estonii, na Litwie i Łotwie w ramach tzw. wzmocnionej wysuniętej obecności. [...] Korpus jest także gotowy do natychmiastowego dowodzenia zarówno wojskami stacjonującymi już teraz na wschodniej flance, jak i elementami Sił Odpowiedzi NATO, w tym tzw. szpicą,

⁴⁸ *W Warszawie o przyszłości NATO*, „Polska Zbrojna”, 8 VII 2016, [on-line:] 19952?t=W-Warszawie-o-przyszlosci-NATO – 2 VIII 2019.

⁴⁹ Por. M. Górka, *Wielonarodowy Korpus wysokiej gotowości NATO*, „Polska Zbrojna” 14 VI 2017, [on-line:] <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/22943?t=Wielonarodowy-Korpus-wysokiej-gotowosci-NATO> – 25 VIII 2019. „Dla Korpusu – co podkreślał ówczesny dowódca Korpusu gen. broni Manfred Hofmann – oznacza to ciągłą gotowość do przyjęcia sił NATO i dowodzenia nimi”. *Zareagujemy natychmiast*, „Polska Zbrojna”, 4 IX 2018, [on-line:] <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/26279?t=Zareagujemy-natychmiast#> – 22 VII 2019.

⁵⁰ *Szczeciński Korpus osiągnął najwyższą gotowość*, [on-line:] <https://www.defence24.pl/szczecinski-korpus-osiagnal-najwyzsza-gotowosc> – 22 VIII 2019. M. Górka, *Test nr 5*, „Polska Zbrojna”, lipiec 2017, nr 7, s. 38–40.

a zatem do przejęcia odpowiedzialności za prowadzenie wszystkich operacji lądowych Sojuszu w rejonie Morza Bałtyckiego⁵¹.

Potwierdzeniem zdolności Dowództwa Sił Wysokiej Gotowości były ćwiczenia pod kryptonimem „Anakonda 18”. Uczestniczyły w nich elementy struktury dowodzenia NATO: Sojusznicze Dowództwo Sił Połączonych NATO Brunssum (JFC BS), Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni oraz Sojusznicze Dowództwo Wojsk Lądowych (LANDCOM).

Idea wysuniętej wzmocnionej obecności (grupa B9)

Wzmocnienie flanki wschodniej NATO stało się jedną z inicjatyw prezydenckich. Sztandarowym projektem w tym zakresie był format spotkań szefów dziewięciu państw wschodniej flanki NATO (Bułgarii, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Rumunii, Słowacji i Węgier). Zapoczątkowane zostały one jeszcze przez prezydenta Bronisława Komorowskiego spotkaniem w Warszawie 20 lipca 2014 r., kilka dni po zestrzeleniu nad Ukrainą malezyjskiego samolotu pasażerskiego przez prorosyjskich separatystów. W 2014 r. w Warszawie podjęto decyzję o spotkaniu dziewięciu prezydentów państw NATO z Europy Środkowo-Wschodniej, którzy z uwagi na rosyjskie działania przeciwko Ukrainie opowiedzieli się za wzmocnieniem wschodniej flanki Sojuszu. Od szczytu prezydentów w 2015 r., którego gospodarzem była Rumunia, format ten znany jest jako bukaresztańska dziewiątka (B9). Wzmocnienie flanki wschodniej Sojuszu nie jest jednak próbą tworzenia sojuszu w NATO⁵². W przyjętej w 2018 r. deklaracji *Allied Solidarity and Shared Responsibility* podkreślono jedność Sojuszu i współodpowiedzialność wszystkich członków za wspólne bezpieczeństwo. Ostro krytykowano łamanie prawa międzynarodowego przez Federację Rosyjską⁵³. Jednym z najważniejszych elementów

⁵¹ Gen. Wojciechowski przejął dowodzenie korpusem NATO w Szczecinie, [on-line:] www.defence24.pl/gen-wojciechowski-przejal-dowodzenie-korpusem-nato-w-szczecinie – 22 VII 2019.

⁵² K. Sobczyk, *Współpraca ośrodków prezydenckich państw wschodniej flanki NATO w toku przygotowań do szczytu Sojuszu w Warszawie*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, I-IV, nr 37-40, s. 55.

⁵³ „Podejście NATO do Rosji oparte na wzmocnionej postawie odstraszenia i obrony oraz otwarciu na dialog polityczny, zgodnie z decyzją podjętą na szczycie w Warszawie, pozostaje naszą polityką i kieruje naszymi działaniami. Pożądane wyniki dialogu z Rosją będą osiągnięte wówczas, gdy Rosja ponownie zacznie w pełni przestrzegać prawo międzynarodowe i swoje międzynarodowe zobowiązania, a NATO będzie utrzymywać silne mechanizmy odstraszenia i obrony”. *Wspólna Deklaracja głów państw Bukaresztańskiej Dziewiątki*, Warszawa, 8 czerwca 2018 r., [on-line:] <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/art,1031,wspolna-deklaracja-glow-panstw-bukaresztanskiej-dziewiatki.html> – 22 VII 2019.

flanki wschodniej NATO jest WKP-W, od 2017 r. certyfikowany jako kwatera główna sił wysokiej gotowości i będący w stanie gotowości, aby przejąć dowodzenie w operacjach bojowych na północno-wschodniej flance NATO jako dowództwo lądowe⁵⁴. Po decyzjach szczytu NATO w Walii i w Polsce kraje europejskie wystawiają większość formacji Sił Odpowiedzi Sojuszu czy formacji obecnych na wschodniej flance w ramach działań Paktu Północnoatlantyckiego. Wschodnia flanką Sojuszu jest ważnym elementem działań Paktu Północnoatlantyckiego, a jej serce dowodzenia (WKP-W) znajduje się w Szczecinie. Bez wątpienia sytuacja związana z konfliktem na Ukrainie oraz zagrożenie flanki wschodniej NATO przez wojska Federacji Rosyjskiej spowodowało zwiększenie roli WKP-W w tym rejonie, co potwierdzono na szczytach NATO w Newport i Warszawie oraz reorganizacją sił zbrojnych Sojuszu na flance wschodniej.

Zakończenie

Podczas wykładu w Harvard Kennedy School sekretarz generalny NATO Jens Stoltenberg podkreślał, że NATO wchodzi w trzeci etap swojej historii: po pierwszym etapie obrony zbiorowej (1949-1991), następnym okresie „szerzenia stabilności” poprzez zarządzanie kryzysowe i partnerstwo (1991-2014), znajduje się w fazie, w której „musi zajmować się zarówno obroną zbiorową, jak i zarządzaniem kryzysowym oraz promować stabilność poza naszymi granicami” i nie ma „luksusu wybierania pomiędzy nimi”⁵⁵. Jednym z elementów tej układanki jest Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni z siedzibą w Szczecinie. Przez 20 lat swego istnienia Korpus zmienił charakter od regionalnego do najwyższego dowództwa NATO na flance wschodniej Paktu i w rejonie Bałtyku. Żołnierze Korpusu uczestniczyli w misjach stabilizacyjnych IFAS w Afganistanie, zdobywając niezbędne doświadczenie do uzyskania certyfikatu Dowództwa Wyższej Gotowości Bojowej. Mogą dowodzić nie tylko „szpicą” NATO, ale całością sił na wschodniej flance NATO.

⁵⁴ *Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni. Historia...*

⁵⁵ R. Díaz-Plaja, *Szerzenie stabilności – plan działania*, [on-line:] <https://www.nato.int/docu/review/2018/Also-in-2018/projecting-stability-an-agenda-for-action-nato-partners/PL/index.htm> – 25 VIII 2019.

Bibliografia

- Ananicz A. et al., *Poland–NATO. Report. Euro-Atlantic Association*, Warsaw 1995.
- Bogusławska H., Konieczka A., *Współpraca polityczno-wojskowa w ramach Trójkąta Weimarskiego i trójkąta Polska-Niemcy-Dania*, „Analizy – Syntezy – Fakty – Opinie” 1998, nr 65, s. 18–34.
- Breedlove P. M., *NATO's Next Act: How to Handle Russia and Other Threats*, „Foreign Affairs”, July/August 2016, Vol. 95, No. 4, s. 96–105.
- Bundeswehra na progu XXI wieku – monografia informacyjna*, oprac. i tłum. B. i D. Luliński, Warszawa 2000.
- Chudoba R., *Generałowie służący w Wielonarodowym Korpusie Północ-Wschód w Szczecinie*, [w:] *Generałowie i wybrani dowódcy Wojska Polskiego związani z Pomorzem Zachodnim*, cz. III, seria „Pomorze Militarne”, red. K. Kozłowski, A. Wojtaszak, Szczecin 2009, s. 269–291.
- Ciechanowski G., *Wielonarodowy Korpus Północ-Wschód w Szczecinie. Polityka otwartych koszar i jej rezultaty*, [w:] *Edukacja w społeczeństwie „ryzyka”. Bezpieczeństwo jako wartość*, red. M. Gwoździcka-Piotrowska, A. Zduniak, t. 2: *Edukacja XXI wieku*, Poznań 2007, s. 404–411.
- Deklaracja końcowa szczytu NATO w Walii z 2014 r.* – polskie tłumaczenie, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa, 28 XI 2014, [on-line:] <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/6170,Deklaracja-koncowa-szczytu-NATO-w-Walii-z-2014-r-polskie-tlumaczenie.html>.
- Díaz-Plaja R., *Szerzenie stabilności – plan działania*, [on-line:] <https://www.nato.int/docu/review/2018/Also-in-2018/projecting-stability-an-agenda-for-action-nato-partners/PL/index.htm>.
- Doktryna wojenna Federacji Rosyjskiej*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2015, nr 35, s. 179–206.
- Drozd J., *Sojusz nadziei. Polsko-niemiecka współpraca wojskowa po 1989 roku*, Warszawa 1998.
- Gareis S. B. et al., *Conditions of Military Multinationality. The Multinational Corps North-East in Szczecin*, Strausberg–Copenhagen–Warsaw 2003.
- Gen. Wojciechowski przejął dowodzenie korpusem NATO w Szczecinie*, [on-line:] www.defence24.pl/gen-wojciechowski-przejal-dowodzenie-korpusem-nato-w-szczecinie.
- Goral Z., *Dziesięciolecie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie*, [w:] *Z historyczną tradycją do Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie*, cz. IV, „Pomorze Militarne”, red. K. Kozłowski, A. Wojtaszak, Szczecin 2011, s. 85–94.
- Goral Z., *Dziesięciolecie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie*, „Kronika Szczecińska” 2015–2016, t. XXXIV, s. 341–360.
- Górka M., *Wielonarodowy Korpus wysokiej gotowości NATO*, [on-line:] <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/22943?t=Wielonarodowy-Korpus-wysokiej-gotowosci-NATO>.
- Karkoszka A., *Dylematy Partnerstwa dla Pokoju*, „Sprawy Międzynarodowe” 1994, nr 2, s. 13–24.
- Kącki Cz., *Siły wielonarodowe do misji pokojowych*, Warszawa 2003.
- Konwencja między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej, Rządem Królestwa Danii i Rządem Republiki Federalnej Niemiec dotycząca Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego*, Szczecin, 5 września 1998, Dz. U. z 2000 r., nr 21, poz. 259.
- Koszel B., *Trójkąt Weimarski. Geneza, działalność, perspektywy współpracy*, Poznań 2006.

- Koziej S., Pietrzak P., *Szczyt NATO w Newport*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2014, nr 31, s. 11-29.
- Kupiecki R., *NATO w polskiej perspektywie 1989-2019*, Warszawa 2019.
- Kupiecki R., *Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego*, Warszawa 2016.
- Malinowski K., *Polska i Niemcy w Europie (2004-2014). Różnice interesów – uwarunkowania i konsekwencje*, Poznań 2015, *Prace Instytutu Zachodniego*, nr 92.
- Onichimowski B., *Ministerstwo Obrony powołuje Szczeciński Korpus*, „Głos Szczeciński” z 5-6 IX 1998.
- Otłowski T., *Polska w procesie integracji z NATO i Unią Zachodnioeuropejską 1991-1998*, Toruń 1998.
- Pietrzyk E., *Wielonarodowy Korpus Północny-Wschód w Szczecinie*, „Kronika Szczecińska” 1990, t. XVIII, s. 75-71.
- Pietrzyk E., *Wielonarodowy Korpus Północny-Wschód: początek nowego rozdziału w polskiej tradycji wojskowej*, [w:] *Żołnierz polski na Pomorzu Zachodnim X-XX w.*, red. K. Kozłowski, A. Wojtaszak, Szczecin 2001, s. 251-268.
- Prezydent RP na inauguracji wielonarodowego korpusu w Szczecinie*, [on-line:] <https://www.prezydent.pl/archiwalne-aktualnosci/rok-2000-i-starsze/art,947,prezydent-rp-na-inauguracji-wielonarodowego-korpusu-w-szczecinie.html>.
- Samol B., *Znaczenie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego dla bezpieczeństwa północno-wschodniej flanki NATO*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, I-IV, nr 37-40, s. 175-194.
- Skibińska A., *Skok za Odrę*, „Wprost” z 4 IV 1998, s. 30.
- Sobczyk K., *Współpraca ośrodków prezydenckich państw wschodniej flanki NATO w toku przygotowań do szczytu Sojuszu w Warszawie*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, I-IV, nr 37-40, s. 51-66.
- Sokołowski A., *Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni w Szczecinie w systemie bezpieczeństwa europejskiego oraz stosunki polsko-niemieckie (2007-2016)*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2016, nr 2, s. 73-91.
- Sokołowski A., *Współpraca wojskowa Polski, Niemiec i Danii w ramach NATO na przykładzie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie (1999-2007)*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2007, nr 4, s. 171-188.
- Soloch P., Pietrzak P., *Szczyt NATO w Warszawie: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, I-IV, nr 37-40, s. 13-33.
- Stolarczyk M., *Zbieżność i różnice interesów w stosunkach polsko-niemieckich w latach 1989-2009*, Katowice 2010.
- Tańska J., *Szczyt NATO w Warszawie najważniejszy od 25 lat*, „Polska Zbrojna”, 27 X 2015, <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/17496?t=Szczyt-NATO-w-Warszawie-najwazniejszy-od-25-lat>.
- Traktat Północnoatlantycki sporządzony w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r.*, Dz. U. z 2000 r., nr 87, poz. 970.
- Ustawa z dnia 18 marca 1999 r. o ratyfikacji Umowy między Państwami-Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotyczącej statusu ich sił zbrojnych, sporządzonej w Londynie w dniu 19 czerwca 1951 roku*, Dz. U. z 1999 r., nr 32, poz. 303.
- W Warszawie o przyszłości NATO*, „Polska Zbrojna”, 8 VII 2016, [on-line:] <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/19952?t=W-Warszawie-o-przyszlosci-NATO>.

- Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni. Historia*, [on-line:] <https://mncne.pl/about-mnc-ne/history>.
- Wojtaszak A., *Dowódcy i polscy generałowie w Wielonarodowym Korpusie Północ-Wschód w Szczecinie*, [w:] *Pomorze militarne. Wokół zagadnień polityki i obronności na Pomorzu Zachodnim w polskim 70-leciu*, red. A. Aksamitowski, D. Faszczka, Szczecin 2017, s. 227-239.
- Wojtaszak A., *Geneza Wielonarodowego Korpusu z siedzibą w Szczecinie*, [w:] *Żołnierz polski na Pomorzu Zachodnim X-XX w.*, red. K. Kozłowski, A. Wojtaszak, Szczecin 2001, s. 241-248.
- Wojtaszak A., *Wojsko Polskie na Pomorzu Zachodnim od Układu Warszawskiego do NATO*, [w:] *Pomorze Zachodnie w tysiącleciu*, Szczecin 2000, s. 589-595.
- Wspólna Deklaracja głów państw Bukaresztańskiej Dziewiątki*, Warszawa, 8 VI 2018, [on-line:] <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/art,1031,wspolna-deklaracja-glow-panstw-bukaresztanskiej-dziewiatki.html>.
- Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa oraz Polityka bezpieczeństwa i Strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Założenia polityki bezpieczeństwa i strategia obronna*, [on-line:] http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/07/Strategia_RP_z_92_r.doc, s. 5.
- Żurek M., *Wielonarodowy Korpus Północ-Wschód jako element zewnętrznego bezpieczeństwa Polski*, [w:] *Wizje Unii Europejskiej. Przyszłość wspólnej Europy*, red. M. Żurek, Szczecin 2003, s. 159-163.